

Appendix

Unless otherwise indicated, all references are to archival source in Stadsarchief Antwerpen (Antwerp City Archives). Hence the prefix SAA is omitted.

A.1 Emigrated Antwerp Arithmetic Teachers

See Briels (1972b; 1972c, (B14), 1973, (B15)) and van Roosbroeck (1968) (R).

Reference	Name	Emigrated to
B14 283	Jaspar Beck	Den Bosch (\pm 1577); Delft (1589)
B14 295	Bartholomeus Cloot	Delft (1574)
B14 298	Jan Coutereels	Delft (1594); Middelburg (mei 1594); Arnemuiden (1613); Middelburg (1622) ^a
B14 291	François Jansz de Bruyne	Amsterdam (1589)
B14 290	Anthony van den Broecke	Rotterdam (?); Delft (1591)
	Hendrik Dens	Cologne (1592) ^b
	Christian de Riche	England (1566) ^c
R196	Jeronimo de Roye (?)	Frankenthal (na 1581)
R183	Jacques de Vos	Frankfurt (1572)
R307	Paschier Goossens	Hamburg (1594) ^d
R138	Arnold Hesius	Cologne (1568)
B15 118	Peter Heyns	Delft (\pm 1585); Frankfurt (1587) ^e ; Stade (1589); Haarlem (1594)
R138 255 305	Peter Heyns	Cologne (1568); Hamburg (1591)
B15 128	François Loockmans	daughter marries 1591 at Middelburg
B15 143	Hans Peeters	Gouda (1590)

(continued)

(continued)

Reference	Name	Emigrated to
B15 140	Kerstiaan Offermans	Haarlem (1586)
B15 269	Michiel Six	Middelburg (1585)
B15 270	Anthony Smyters	Stade (1590); Amsterdam (1600)
B15 273	Bernard Stockmans	Dordrecht (1589); back to Antwerp (±1595)
B15 123	Hans van der Veken	Rotterdam (?) ^f
	Robrecht van Huesden	Zaltbommel (?); back to Antwerp
B15 131	Aert van Meldert	Rotterdam (1585)
B15 263	Felix van Sambeke	Delft (1586)
B15 266	Francois van Schoonhoven	Leiden (1589); Amsterdam (1607)
B15 281	Jacques Vercammen	Flushing (1590); Den Briel (1599)
	Isaac Vullevens	Dordrecht ^g

^aA.P. BUYS, personal communication^bMeeus (1988–1989, p. 607)^cPage (1893, p. 75)^dalso: Brulez (1960, p. 291)^eSAA SR399, f10v–12r. He stayed here at least until the beginning of 1589, when his son Zacharias stayed with him. Zacharias was sent to Frankfurt for the *Buchmesse* by his patron Jan Moretus (Rooses and Denucé 1968). See also Meeus (1988–1989)^fBrulez (1960, p. 295)^gDe Groote (1967a) and De Groote (1968d, p. 188)

A.2 Schoolmistresses 1585–1620 and Schoolmasters 1600–1620

List of schoolmistresses and schoolmasters who taught arithmetic in respectively the periods 1585–1620 and 1600–1620. For the sixteenth-century arithmetic teachers, we refer to the studies by H.L.V. De Groote.

		A4529	
1585	Jacomijnken Willem	f103v	ciphering
1589	Anna van der Mast	f139r	counting with jetons
1590	Maria van Eeckhoudt	f148r	arithmetic
1591	Sara Nouts	f148r	arithmetic
1592	Ursula de Neve	f170r	counting with jetons
	Françoise van Ommeslaghe	f170r	counting with jetons
	Maeyken van Eynde	f170r	counting with jetons
1593	Catharina Voorlinckx	f174v	counting with jetons
	Maria van Eynde	f185r	counting with jetons
1594	Ursula de Neve ^a	f186r	counting with jetons
	Elizabeth van de Putte	f186r	counting with jetons

(continued)

(continued)

1595	Elizabeth Jacobs	f196r	rekenen
1596	Soetkin Cornelis	f208r	ciphering up to the rule of three for integer numbers
	dochter van Merten Nijs	f208v	counting with jetons
1597	Anna Borrekens	f209v	arithmetic
1598	Janneken de Vos	f225v	counting with jetons
	Susanna Adriani	f234r	counting with jetons
1599	Elizabeth van Assche	f244v	continues her deceased husband's school
	Anna Foots	f245r	counting with jetons
1600	Maria de Wijse	f246r	counting with jetons
		A4530	
	Jacques Pigaiche	f3r	ciphering
	Maria vanden Omslach	f3r	counting with jetons
1601	Hans Beucker	f13r	ciphering up to the rule of three
	Diricx van Merxem	f13v	ciphering
	Isabelle Gramaye ^{b,c}	f13v	ciphering up to the rule of three
	Clara Vergods	f14r	counting with jetons
	Adriaan Ducentius	f14v	ciphering and accounting
	Jan Ruraet	f15r	ciphering up to the four species
1602	Anna Eedvelt	f27r	arithmetic
1604	Jacques de Menil	f40r	ciphering and accounting
	Robbrecht Janssens	f41r	ciphering up to the four species
1605	Gillis Vencker	f66r	ciphering up to the rule of three
1607	Nicolaes Claessens	f85v	ciphering
1610	Lenaert de Raemaker	f107r	ciphering and accounting
	Jacques Hoydock	f107v	ciphering and accounting
1611	Philips Franchoy	f115r	arithmetic
1612	Margrita van Wijck	f122r	arithmetic
1613	Anna Neirejans	f130r	counting with jetons
1614	Jan Vermeiren	f137r	ciphering and accounting
	Clara Hayens	f137r	arithmetic
		A4530	
1615	Cornelia vande Castele	f144r	counting with jetons
1616	Joris Bertice	f151r	ciphering and accounting
1619	Anthony Vranckx	f173r	ciphering and accounting
1620	Peter van Leuven	f188r	ciphering up to the rule of three

^aThis is the same Ursula de Neve as mentioned in 1592. At that time she was admitted as an assistant teacher, in 1594 she opened her own school

^bThis is the same Ursula de Neve as mentioned in 1592. At that time she was admitted as an assistant teacher, in 1594 she opened her own school

^cDaughter of Cornelis I Gramaye, tenant of the wine excise

A.3 Religious Convictions of the Arithmetic Teachers

A.3.1 According to SAA A4830(1) *Lijsten Borgerlijke Wacht*

C = Catholic, L = Lutheran, R = Calvinist of Anabaptist.

Mr. Peter ^a	C	417v	Mr. Dierick	C	417v
Mr. Jan de schoolm ^b	C	4v			
Carel Baillule	C	398v	Jan Borkens	C	380 ^c
Michiel Coignet	R	52v	Symon Colyn	R	379v
Aert de Cordes	R	169r	Jan de la Court	K	295 ^r ^a
Jaspar de Craeyere	K	377 ^r ^e	Mr. Peeter Goossens	R	423v
Hans Hermans	C	227v	Mr. Arnoult Hesius	L	385v
Hans Hesius	L	385r	Peter Lottyn	R	21v
Claude Luython	C	194v	Noel Morel	C	64 ^v ^d
Xpiaene Offermans	R	248r	Jan Rademaker	R	178v
					of 181v
(Peeter) Hans Symons	L	432v	Mr. Jan van Brande	C	447v
Jan van den Bossche	C	401v	Peter van Schelle	R	49r
Mr. Adriaan Verdonck	C	423v			
Rombout Verdonck	C	55r	Mr Willem	C	55r
			his assistant teacher		

^aLittle is known about Mr. Peter and Mr. Dierick. The only information provided is that they were assistant-teachers

^bPossibly Jan van Swolle, who lived at Oude Korenmarkt

^cCenturion. Also Pk2566, f26r

^dDecurion

^eCenturion. Also SAA Pk2566, f26r

A.3.2 According to A4550 *Schoolmeestersgilde*

The following names were marked with an O in a list drawn up in 1576. This list does not correspond entirely with the registers of the Guild. The O identified the individuals concerned as Protestants.

Arnout (=Aert) de Cordes	Felix (Sambeke?)
Franchois Schoonhoven	Hans (Jan) van den Bossche
Jacob Crekels	Jacob Arondeaulx
Jacob van den Brande	Jacob metten gelde
Jacob de la Court	Jacob Beuckelaar
Merten van Dick	Niclaes Bormans
Robrecht Huesen	Simon Moons
Wouter de Costere	Ghijsbrecht Gheysseis

These schoolmasters signed the accounts of Dean Jan Borrekens. Peter Heyns had transferred the accounts of the Guild to Jan Borrekens when he left the city. On 1 April 1586, they were transferred in the usual way to the new Deans. It can be surmised that these signatories were Catholic, because by then the Guilds had been religiously cleansed.

S. Moons	P. de Ayala
B. Van Vlierden	Fabius
R. Verdonck	

Left Antwerp immediately after the Reconciliation:

Peter Heyns, Michiel Six, Jacob van Houthuys

A.4 Residence of the Schoolmasters

This table contains all known residences of schoolmasters. The column R denotes the rent charge value (*rentewaarde*) of the house, an O in column E denotes an owner, a T a tenant. The rent charge value was the basis for taxation. It was theoretically equal to the value of the rent charge (see footnote 7 on page 10) which could be sold on the house. Since this last value was 1/16th of the value of the house, its theoretical value can be calculated. The rent charge value thus becomes a basis for comparison for real estate prices.

Name	Name house	Street	R	E	Source
Karel Bailleul	In de Gulden Hant	Peestraat		O	V1407 142v
Assuerus Boon	't Vliegende Peert	Venusstraat			A4529 47v
		Wolstraat	292	H	R2241 9r
Jan Borrekens	In Apollo	Lange Nieuwstraat	150	O	R2224 5v
					R2234 9v
					R2321 19v
					R2248 21v
Michiel Coignet	Eekhoortje	Braderijstraat ^a	100	T	SR371 186v
					R2237 48r
					R2314 47r
					R2333 45v
					R2350 48r
Prosper d'Albora	In Adam en Eva	Lange Meestraat	20	T	R2320 78r

^aOn 25 September 1582 Michiel Coignet and Maria vanden Eynde took over the rent of the house (155 g./year) from Anna van Aelst, wife of Tristram Verhoeven. The house was owned by Gaspar Verryt, who had bought it in 1580 (SAA Pk2257, f280r). It was rented for a period of 6 years beginning in 1581. Some ledgers wrongly mention Melchior Quinget

Name	Name house	Street	R	E	Source
Christoffel Daneau		Cathlijnevest			V1404 94r
Arnout (=Aert) de Cordes	Turnhoudt	?	40	T	R2248 41v
		Achterstraat	24	T	R2241
Hercules de Cordes ^a	De Penne	Breestraat	45	O	R2226 3r
Wouter de Coster	(een love)	Kerckhofstraat			SR276 215r
Jan De Crayer	Het Pemelshuys	Lange Nieuwstraat	300	T	R2234 3r R2321 6v R2247 8v
Adriaan Dens	Inde Poorte	Maelderijstraat ^b	100	T	R2181 131v
Hendrik Dens		Zuurstraat ^c	150	T	R2318 92v
Jan van den Bossche	Slot van Milanen	Coepoortstraat	80	O	R2210 21v P2261 312r R2241 22r
Jan de Rademaker ^d		Korte Nieuwstraat	80	T	R2318 80r
Jan Desbonnets		Kipdorp	110	T	R2232 106v R2321 100v
Jacob de Vos	't Gulden Leeuwke ^e	Clarenstraat	100	T	R2247 40r
Arnout Gillis	Craeyenborch	Kipdorp	60	O	R2232 70v R2247 71v
Jan Goddaert ^f		Huidevetterstraat	80	T	R2320 17r
Passchier Goossens		Lombaerdevest		T	A4833 292v
Peter Goossens		Lange Nieuwstraat	300	T	R2230 5v R2247 7v
Arnout Hesius		Kipdorp	150	O	R2232 118v R2321 112r
Peter Heyns		Cloosterstraat		O	A4833 371r
Bart. Huysmans		St Pietersvliet	100	O	R2322 97v R2249 108v
Peter Keppens		Schrijnwerkersplaats	108	T	R2220 19r
Hans Lemmens		Keizerstraat	50	T	R2248 90r
Francois Loockmans		Moriaen	40	T	R2229 144v R2322 142r R2249 157v
Peter Lottin	Berrye	Wijngaertbrug		T	A4833 4r
		Melkmarkt	150	T	R2213 138r
Gabriel Meurier	De Gulden Penne	Koepoortbrug	100	E	R2241 101r

^ade Cordes died before 1585. In 1586, his widow sold the house (Also SAA SR338)

^b"onder den thoren"

^c=Sudermanstraat

^dThe names of tenant and owner were struck through on 7 February 1584. The house was sold to a certain Vermijlen, who subsequently lived in it

^eThe house was sold around 1585 to Philips van Mechelen, who succeeded in having the rent value reduced to that of the adjacent houses, 60 gl.

^fRents the house together with Sebel (Sybille?) Noblet

Name	Name house	Street	R	E	Source
Kerstiaan Offermans	De Lauwerboom ^a	Augustijnenstraat	100	T	R2225 13v R2243 15v R2315 13v A4833 377v
Hans Peeters		Brilstraat	75	T	R2248 105v
Cornelis Phalesius		Kipdorp	120	T	R2232 96v R2321 91r
Andries (van) Roosen		Schuydtstraat	40	T	R2244 115v
Michiel Six		Dries	102	T	R2249 171v R2229 168v R2322 158r
Anthony Smyters	Het Calff	Kipdorp	216	E	R2234 69v R2321 127r
Karel Strytbergher ^b		Oude Lombaertstraat	48	T	R2211 62v R2242 63v
Melchior van Aelst		St Joriskerkhof	20	E	R2245 105v
Jan		Pelgrimstraat	32	T	R2181 102v
van den Bossche	Slot van Milanen ^c	Coepoortstraat	80	O	R2210 21v P2261 312r R2241 22r
Jan van den Brande		Faconsplein	80 ^d		
Anthony		Hoochsetterstraat	45	T	R2322 142v
van den Broecke			108	T	R2321 57v
Maarten Vanden Dycke	Inde Losch	Niestrate	60	T	R2229
		Cooperstraat			R2322 186v
	De Gulden Bock	Catteveste ^e	80	T	R2318 69v
Hans vander Veken	Het Lammeken	Wijngaertbrug		T	A4833 1v
Andries van Deurne	In Dansick	Dries	56	T	R2229 156v R2249 170r
Melchior van Elsaer	De Spiegel ^f	Oude Beurs	200	T	R2317 117v A4833 61v
	Julius Cesar	Zakstraat	84	T	R2240
Jan van Hemert	De Gulden Passer	?	54	T	R2240 150v

^aWhen the seventh 100th penny tax was collected in 1584, it was noted that Peter Heyns was the owner-occupier of *De Lauwerboom*, but on 17 March 1584 it was added that Kerstiaan Offermans was a tenant. According to [Prims \(1929\)](#), Heyns was a tenant himself from 1571 to 1585. The archives prove him wrong: Heyns was in fact the owner of the house. Also [Meskens \(1993a\)](#)

^b“owns the school of St George”

^cThis house also had a “voorhuis” which was rented by Jan van den Bossche. The “voorhuis” had an estimated rent value of 60 gl.

^dWritten in the margin: “verclaert maer behoort 40 guld te stane” (declares that it should read 40 gl.)

^eCatteveste = St-Kathelijnevest between Kipdorp and Lange Nieuwstraat. The name Maarten Vanden Dycke is struck through and replaced with Jacob Stoelman, suggesting the former moved to Koepoortbrug at the time of the fourth collection of the fifth penny tax (A4550)

^fMelchior van Elsaer lived in a part of the house *De Spiegel*. The whole building had a rent value of 600 gl.; it was shared by three occupants

Name	Name house	Street	R	E	Source
Robrecht van Heusden jr.	Castel van Fonteynen	Lombaardevest			P1510 35r
Jacques van Houthuysen	De Roosenboom	Reynderstraat	72	O	R2221 50v
Aert van Meldert	St Jacob	Lange Nieuwstraat	80	T	R2230 8v
Felix van Sambeke	Int Poortken	Moriaen	120	T	R2249 161v R2322 148r
Philips van Woelput		Corte Clarenstraat	61	T	R2232 42r R2321 41r R2247 43r
(voor) Merten Vermander		In Predikherenconvent		T	A4833 174r
Merten Wouters		Lange Nieuwstraat	36	T	R2246 80v

A.5 Revenue from Wine Gauging

Naam	Period of activity of the wine gaugers
Jan Morchoven ^a	before 1550–before 1560
Bernaert Doudens	before 1550–after 1561
Peter van Aelst	1551–1555?
Arnolt vanden Borne	± 1560 ?
Ryckart de Raeymaker	about 1564 ?
Aert de wijnroeier	about 1567
Peter de Cock	before 1572
Carel Blommaert	±1570–±1585
Michiel Coignet	1572/1573–1596
Melchior Blommaert	1587–1590
Hans van Weerden	1591–1605
Peter de Cock	1596–?
Gabriel van Bemel	1605–?

^aIn 1549–1550 he rented the wine excise for 93,992 gl. (s.n. 1864, p. 21)

The revenue that was divided between the wine gaugers in the period 1577–1593.

Table I

Year	Period	earnings	Source
1551		£84 4sch. 8gr. Brab.	R14 f354r
1577	16 January 1976–16 January 1977	87 gl. 9 st.	R18 f73r
1578	16 January 1977–2 January 1979	287 gl. 7 st.	R19 f74r-v
1579	2 January 1979–2 January 1980	148 gl. 10 st.	R20 f74r
1580	rekening niet op tijd binnen		R21 f74v–75r
1581	2 January 1980–1 January 1981	125 gl. 19 st.	R22 f80v–81r
	2 January 1981–1 January 1982	130 gl. 19 st.	
1582	1 January 1982–31 December 1982	129 gl. 19 st. 6 p.	R23 f71r
1583	1 January 1983–31 December 1983	103 gl. 14 st. 6 p.	R24 f71v–72r
1584	1 January 1984–21 December 1984	87 gl. 12 st.	R25 f79r-v
1585	no entries		R26
1586	1 January 1985–31 December 1985	21 gl. 9 st. 6 p. ^a	R27 f63r-v
	1 January 1986–31 December 1986	23 gl. 13 st.	
1588	1 January 1988–31 December 1988	72 gl. 16 st. 3 p.	R28 f67r
1589	1 January 1989–31 December 1989	87 gl. 9 st.	R29 f67v–68r
1590	1 January 1990–31 December 1990	84 gl. 0 st. 3 p.	R30 f62r
1591	1 January 1991–1 April 1991	26 gl.	R31 f58v
1592	earnings no longer divided by three		R32 f56v
	1 April 1991–2 April 1992	359 gl. 18st.	Pk1409 f43r
1593	2 April 1992–2 April 1993	265 gl.	Pk1409 f43r
1601	? voor Hans van Weerden	60 gl.	T527,
	voor Peter de Cock	90 gl.	kвитanties ^b

^a“Waeraff de voirß wijnroerier (=Coignet) competeerende de twee derdendele” (two-thirds of which went to Michiel Coignet). Is this a reference to the fact that only Michiel Coignet served as a gauger?

^bBoth gaugers were paid a quarter of their earnings. Remarkably this cannot be traced in the archives of the city treasury

Archival Sources

In the course of researching this book, I consulted numerous documents in the Antwerp City Archives. Although not all are cited explicitly, they were invaluable to the descriptions provided on the foregoing pages. The following is a list of archival materials consulted. It is ordered by collections. The abbreviation between brackets is that by which they are cited in the book. During the writing of this monograph, the iconographic collection (Icon) was being renumbered, a process that had not been concluded by the time of publication. Anyone wishing to consult an item from this collection is therefore advised to contact the archivist for further information on document numberings.

General

L. BISSCHOPS, Genealogical notes – see catalogue LZ 26

F. DONNET, Genealogical notes – see catalogue LZ 26

Certificatieboeken – Certification Books (Cert.)

5, 9, 10, 11, 12, 15, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 47, 48, 50, 53.

Collectanea (Coll.)

12, 16, 38.

Copers en comparanten – Real Estate Transactions (CC – sample)

12–27.

Gilden en Ambachten – Guilds and Trades (GA)

4487, 4528, 4529, 4530, 4538, 4550, 4587, 4617, 4663, 4664, 4830(1), 4833.

Insolvente Boedelskamer – Estates (IB)

766

768 Memorieboek Geraert Gramaye.

770–786 Nagelaten stukken Frans de Pape.

2899 (2040) Koopmansleerboek ± 1567. (Arithmetic book)

2964/MF096K M. Coignet, *Livre d'Arithmétique*, 1587.

(2174)

Iconografie – Iconography (Old Numbers Between Brackets)

12#5266 (3/3b) M. Coignet en M. Van Herle. Sint Michielsabdij. (saint Michael's Abbey)

12#9203 (14) S W. J. Delff. Portret F. Sambix.

15/12 J.B. Vrients. Beleg van Oostende (the Siege of Ostend).

15/13 J.B. Vrients. Beleg van Oostende (the Siege of Ostend).

15/14 J.B. Vrients. Beleg van Oostende (the Siege of Ostend).

15/16 Livius de Voghelare. Beleg van Oostende (the Siege of Ostend).

25/16 J. Ghysens. Erven tussen Roodde Poort en Slijkpoort (Properties between the Red Gate and the Mud Gate).

26/1 Ontwerp versterking (design of fortifications).

26/2 Ontwerp versterking (design of fortifications).

26/2 Gezicht versterking (view of fortifications).

26/3 B. Campi. Citadel van Antwerpen (Antwerp citadel).

26/3bis B. Campi. Citadel van Antwerpen (Antwerp citadel) .

26/4 Hans Vredeman de Vries. Incorporatie citadel in stadswallen (incorporation of the citadel into the city walls).

26/6

26/10 P. Frans. Plan citadel.

26/15d Citadel.

26/24bis M. Coignet (?). Vesten (moats).

36/34 Ontwerp vesten (design of moats).

30I/3 W.J. Blaeuw. Pascaarte van alle zee-kusten van Europa 1625 (Portulan map of Europe's sea boards).

31/30b Tabula Castelli Sandflitam.

41/7 7bis 43A1ter Uitbreiding stad A. Andriessen en H. Vredeman de Vries (City extension plans)
 64B/2c Oorlog Sluis (War Sluis)
 64B/5c Forten 1584 (Fortifications 1584)
 64B/5bis Forten 1585 (Fortifications 1585)
 64B/5ter Forten 1585 (Fortifications 1585)
 64B/6c Paskaart (Rutter)

Kerken en kloosters – Churches and Convents (K)

430.

Notarissen – Notaries (N)

466, 525, 535, 1329, 1478, 1480, 1481, 1483, 2071, 2074, 2077, 2875, 3377, 3378, 3408, 4675.

Parochieregisters – Parish Registers (PR)

1, 6, 64, 69.

Privilegekamer (Pk)

55 Lijste van de caerten, plans etc. berustende ter Librarije (list of maps in the library).
 56 Plans 1er division, plans en portefeuille.
 292, 477, 476, 481, 552, 554, 556, 557, 558, 628, 630, 634, 637, 638, 639 640, 641, 642, 643, 644,
 645, 648, 649, 650, 651, 652, 655, 657, 658, 659, 660, 662, 663, 664, 666, 667, 668, 669, 672,
 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 690, 691, 694, 695, 697, 699, 710,
 712, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 721, 905/1 t.e.m. 905/7, 917, 1510, 2566, 2766.
 1409 Dossier wijnroeiers (winegauger's file).
 2231 t.e.m. 2251 Fortificaties (fortifications).
 2256, 2257, 2261, 2263, 2265, 2269, 2271, 2296, 2321.
 2338, 2339, 2340 Groot Werck.
 2633 Der Kooplieden Handboucxkin, J. Lambrecht, Gent, 1544 (Merchant's arithmetic book).

Processen – Trials

B1313, B2115, B2467, D6235, C2806, G7013, S100, S208, Suppl. 1739, Suppl. 5985, Suppl. 6327.

Rekeningen – Accounts (R)

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 63, 399, 1040, 1098, 1310bis, 1311, 1766, 1767, 1768, 1769, 1775, 1776, 1778, 1808, 1809, 1833, 1834, 1954, 2181, 2288, 2350, 2419, 2431, 2646.

Kohieren van 5de, 10de en 100ste penningen op huizen – Tax registers of the War Tax

2209, 2210, 2211, 2213, 2220, 2221, 2224, 2225, 2226, 2229, 2230, 2232, 2233, 2234, 2235, 2237, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2288, 2315, 2317, 2318, 2320, 2321, 2322.

Schepenregisters – Aldermen's Registers (SR)

156, 161, 248, 250, 253, 268, 272, 273, 276, 284, 288, 291, 292, 295, 296, 298, 299, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 319, 320, 321, 322, 323, 326, 328, 329, 333, 336, 339, 341, 345, 348, 350, 360, 362, 363, 365, 366, 367, 370, 371, 372, 376, 379, 381, 384, 385, 386, 388, 389, 393, 396, 397, 399, 400, 402, 403, 406, 407, 409, 414, 418, 419, 420, 424, 430, 432, 434, 435, 437.

Tresorij – Treasury (T)

1/1, 6, 9, 47, 48, 50, 181–182, 191, 192, 198.

Wijnaccijns 108, 512, 515, 518, 521, 524, 527, 510, 513, 516, 519, 522, 525, 1221, 511, 514, 517, 520, 523, 526, 537.

Loterij 1431, 1432, 1433.

Vierschaar – High Court (V)

144, 146, 149, 152, 1100, 1104, 1107, 1170, 1176, 1252, 1389, 1391, 1393, 1397, 1399, 1401, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1409, 1440, 1493.

Weesmeesterskamer – Ophan's Chamber (W)

6, 18, 20, 25, 33, 35, 48, 76, 115, 118, 133, 145, 152, 174, 185, 201, 274, 281, 286, 293, 352, 356, 374, 440, 523, 885.

Instruments

Gillis Coignet the Elder

Astrolabe, 1556, Osservatorio Astronomico di Roma, Rome.

Astrolabe, 1557, 114 mm, Château d'Ecouen, Paris.

Astrolabe, 1557, 172 mm, mater only, private collection.

Astrolabe, 1560, 216 mm, Museum of the History of Science, Oxford.

Astrolabe, 1560, 184 mm, private collection.

Astrolabe, s.d. (ca. 1560), 183 mm, British Museum, London.

Equinoctial sundial, 1557, 91 mm, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussels.

Compendium, 49 mm, private collection.

Sector, 1562 (!), 350 × 34 × 6 mm, Rijksmuseum, Amsterdam.¹

Michiel Coignet

Astrolabe, 1572, 229 mm, Kunstgewerbemuseum, Berlin.

Astrolabe, 1598, 152 mm, Museo Naval, Madrid.

Astrolabe, 1601, 227 mm, Museum Boerhaave, Leiden.

Astrolabe, not signed, 1602, 230 mm, private collection.

Astrolabe, 1618, signed Michaelis Coigneti, Ferd. Arssenius and Iacobus de Costere, 406 mm, Museo Arqueológico, Madrid.

Astrolabe, not signed, not dated, 330 mm, Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg.

Astrolabe, not signed, not dated, 258 mm, Museum of the History of Science, Oxford.

Astrolabe, not signed, not dated, 270 mm, Castello Sforzesco, Milan.

Armillary sphere, 1591, diameter 358 mm, height 410 mm, Adler Planetarium, Chicago.

Armillary sphere, not signed, not dated, diameter ca. 500 mm, height ca. 1400 mm, Real Monasterio de San Lorenzo de El Escorial, Madrid.

Nocturlabe, not dated, 108 mm, height 165 mm, Museum of the History of Science, Oxford.

Nocturlabe-Astrolabe, not signed, not dated, 93 mm, height 167 mm, private collection.

Nocturlabe, not signed, not dated, 139 mm, height 235 mm, private collection.

¹Although this date is engraved on the instrument, it is most likely erroneous. Otherwise the instrument would predate Michiel's first pantometers. Moreover, it bears a strong resemblance to the sectors described in his manuscripts and made by his workshop after 1610 (see Sect. 7.2).

- Nocturlabe*, not signed, not dated, 137 mm, height 233 mm, Royal Museum of Scotland, Edinburgh.
- Table sundial*, 1604, 80 mm height 115 mm, Geomagnetisches Institut, Potsdam.
- Polyhedric sundial*, height 280 × 165 × 165 mm, private collection.
- Compendium*, 1602, 70 mm, Sotheby's, London, 5 May 1989.
- Holland circle*, 1590, 178 mm, Drouot, Paris, 6 December 1985.
- Holland circle*, 1598, 195 mm, Christie's, London, 29 March 1990.
- Holland circle*, 1598, 167 mm, Drouot, Paris, 7 April 1987.
- Holland circle*, 1600, 162 mm × 176 mm, Château d'Ecouen, Paris.
- Holland circle*, 1602, 183 mm, Harvard University, Collection of Historical Scientific Instruments.
- Holland circle*, 1606, 177 mm, Adler Planetarium, Chicago.
- Holland circle*, 1606, Musée des Techniques, Parijs.
- Holland circle*, not signed, 1615, private collection.
- Holland circle*, not signed, not dated, 177 mm, Museum aan de Stroom, Antwerp.
- Holland circle*, not signed, not dated, Germanisches National-museum, Nuremberg.
- Holland circle*, not signed, not dated, 192 mm, with two alidades with pinhole views, private collection.
- Holland circle*, not signed, not dated, 194 mm, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussels.
- Compasses*, not signed, not dated, 143 mm, private collection.
- Pair of sectors*, not signed, not dated, 180 × 34 × 4 mm (both), private collection.
- Sector*, not signed, not dated, 109 × 25 × 3 mm, private collection.
- Protractor*, not signed, not dated, half circle 142 mm, private collection.
- Protractor*, not signed, not dated, quarter circle, radius 77 mm, private collection.

Bibliography

Books and Manuscripts by Michiel Coignet

Books

- Coignet, Michiel. *Almanach 1617*. s.n., 1616 (?). Stadsbibliotheek Kortrijk Almanakken 33.
- Coignet, Michiel. *Almanach 1626*. s.n., 1625 (?). Stadsbibliotheek Kortrijk Almanakken 39.
- Coignet, Michiel. *Cent questions ingenieuses et recreatives, pour delecter & aguïser l'entendement*. Antonius van Diest for Jan van Waesberghe, Antverpiae [Antwerpen], 1573. MPM A4348.
- Coignet, Michiel. *Nieuwe Onderwijsinghe/op de principaelste Puncten der Zeeuaert*. Hendrick Hendricsen, Hantwerpen [Antwerpen], 1580. Appendix to: Pedro de Medina, *De zeevaert, oft: Conste van ter zee te varen*, EHC C1/16623.
- Coignet, Michiel. *Instruction nouvelle des poincts plus excellents and necessaires, touchant l'art de naviger*. Henry Hendrix, Anvers [Antwerpen], 1581. MPM A 2727.
- Coignet, Michiel. *Nieuwe Onderwijsinghe/op de principaelste Puncten der Zeeuaert*. C. Claesz, Amsterdam, 1589. University Library Gent R999.
- Coignet, Michiel. *Nieuwe Onderwijsinghe/op de principaelste Puncten der Zeeuaert*. C. Claesz, Amsterdam, 1593. Minicipal Library Tournai.
- Coignet, Michiel. *Nieuwe Onderwijsinghe/op de principaelste Puncten der Zeeuaert*. C. Claesz, Amsterdam, 1598. Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum.
- Coignet, Michiel. *L'uso del compasso di Fabrizio Mordente Salernitano & . . . composto da Michele Coignetto Mathematico del Ser.mo Archiduca Alberto Austriaco*. s.n., Modena, 1608. Bibliotheca Estense Camp. 290 = Gamma U.1.18.
- Coignet, Michiel. *Tabula geographica indicans iter novum inter mediolanum et antverpiam*. Abraham Verhoeven, 1621. Katholieke Universiteit Leuven, Tabularium, Eénbladsdrukken.
- Coignet, Michiel. *M. Michel Connette, sur les propositions geometriques extraictes des six premiers liures des Elemens d'Euclide*. C. Hulpeau, Paris, 1626. with *La geometrie reduite*.
- Coignet, Michiel, and P.G.S. (edit.). *La geometrie reduite en une facile et briefe pratique, par deux excellents instruments, dont l'un est le pantometre ou compas de proportion de Michel Connette, et l'autre est l'usage du compas a huict pointes invente par Fabrice Mordente compose en italien par M.C. . . . Traduits en francois par P.G.S. mathematicien*. C. Hulpeau, Paris, 1626. Museum of the History of Science, Oxford.

- de Jode, Cornelis. *Speculum Orbis Terrarum* (with a mathematical introduction by Michiel Coignet). Arnoldum Coninx for Vidua et haeredes Gerardi de Judaeis, Antverpiae [Antwerpen], 1593. MPM R 45.3.
- Henrion, Denis. *Deux cens questions ingénieuses et récréatives extraictes et tirées des oeuvres mathématiques de Valentin Menher, avec quelques annotations de Michel Coignet, le tout corrigé, recueilli et mis en cet ordre, par D. H. P. E. M.* s.n., Paris, 1620.
- Henrion, Denis. *Collection ou recueil de divers traictez mathematiques.* F. Bourriquant, Paris, 1621. EHC G4787. Contains inter al. Devx cens qvestions ingenieuses et recreatives extraictes et tirées des oeuvres mathematiques de Vallentin Menher Allemand. Auec quelques annotations de Michel Coignet sur aucunes d'icelles questions. Le tout corrigé, recueilly & mis en cet ordre par DHPem.
- Mennher, Valentin, and Michiel Coignet (ed.). *Livre d'arithmétique, contenant plusieurs belles questions & demandes, propres & utiles a tous ceux qui hantent la trafique de marchandise.* Antonius van Diest for Jan van Waesberghe, Antverpiae [Antwerpen], 1573. MPM A4348.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *Epitome theatri orbis terrarum.* Joannis Keerbergii, Antverpiae [Antwerpen], 1601. MPM R 61.15.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *L'epitome du theatre de l'univers.* Joannis Keerbergii, Antwerpen, 1602. MPM 8–190.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *Abraham Ortelius his Epitome of the Theatre of the worlde.* Jeames Shawe, London, 1603. British Library Maps C.2b10.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *L'Epitome du theatre de l'univers d'Abraham Ortelius : nouvellement recogneu, augmentè, et restaurè de meseure géographique : par Michel Coignet mathemat[icien] d'Anvers.* Ioannisi Bapt. Vrintii, Antverpiae [Antwerpen], 1609. KBR IV 58.678 A (a).
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *Epitome theatri orbis terrarum.* officina Plantiniana, Antverpiae [Antwerpen], 1612a. MPM R 61.14.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (ed.). *Epitome theatri orbis terrarum.* officina Plantiniana, Antverpiae [Antwerpen], 1612b. R 61.14.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (introduction). *Theatrum Orbis Terrarum Abrahami Ortelii Antverp., geographii.* R. Bruneau for J.B. Vrients, 1609. University Library Groningen.
- Ortelius, Abraham, and Michiel Coignet (introduction). *Theatrum Orbis Terrarum Abrahami Ortelii Antverp., geographii.* Officina Plantiniana, Antverpiae [Antwerpen], 1612. Koeman Ort 41.
- Ortelius, Abraham, Michiel Coignet (ed.), and Filippo Pigafetta (trans.). *Theatro del mondo di Abrahamo Ortelio.* Giovanni Bapta. Vrinto, Anversa [Antwerpen], 1608. 1608.
- Ortelius, Abraham, Michiel Coignet (ed.), and Filippo Pigafetta (trans.). *Theatro d'el orbe de la tierra . . . el qual antes el estremo dia de su vida por la postrera vez ha emendado, y con nueuas tablas y comentarios augmentado y esclarescido.* la libreria Plantiniana, Anverses [Antwerpen], 1612a. MPM R 39.8.
- Ortelius, Abraham, Michiel Coignet (ed.), and Filippo Pigafetta (trans.). *Theatro del mondo di Abrahamo Ortelio.* libreria Plantiniana, Anversa [Antwerpen], 1612b. 1608.
- Raets, Willem, and Michiel Coignet. *Arithmetica, oft: Een nieu cijfferboeck . . . Met noch een tractaet vande wisselroede, met annotatien.* Hendrick Hendricsen, Antwerpen, 1580a. EHC G16053, MPM R50.27.
- Raets, Willem, and Michiel Coignet. *Practycke om lichtelijck te leeren visieren alle vaten metter Wisselroede.* Hendrick Hendricsen, Antwerpen, 1580b. EHC G16053, MPM R50.27.
- Raets, Willem, and Michiel Coignet. *Arithmetica, oft: Een nieu cijfferboeck . . . Met noch een tractaet vande wisselroede, met annotatien.* Hieronimus Verdussen, Hantwerpen [Antwerpen], 1597a. KBR III 93.159 A R.P.
- Raets, Willem, and Michiel Coignet. *Practycke om lichtelijck te leeren visieren alle vaten metter wisselroede/Willem Raets ; Van nieus oversien. . . door Michiel Coignet.* Hieronimus Verdussen, Hantwerpen [Antwerpen], 1597b. KBR III 93.159 A 2 R.P.
- Saminiatus, Federicus. *Tabulae astronomicae.* Martini Nutii, Antverpiae [Antwerpen], 1599. with an epigram by Michiel Coignet. MPM A2070, EHC G5004.

Manuscripts

- Coignet, Michiel. Est de Michaelis Coigneti 1576, 1576–1577. part of the manuscript written 1603 and later; Bibliothèque Nationale Paris, Ms Néer 56.
- Coignet, Michiel. Della forma et Parti del Compasso di Fabricio Mordente salernitano. Con gli usi di esso, raccolti da Michele Coignet Mathematico del Serenissimo Archiduca Alberto. Per quali si risolvono molte propositioni, cavate dalla primi sei libri d'Euclide, 1608. Bibliotheca Estense Modena, MS Gamma G.4.34 (Campori, 548).
- Coignet, Michiel. Usus duodecim diuisionum geometricarum, 1610–1612. KBR MS II769.
- Coignet, Michiel. Usus trium praecipuorum Mathematicorum instrumentorum, 1612. Bibliotheca Nacional Madrid, MS 9213.
- Coignet, Michiel. Descrizione amplissa dell' uso della dioptra Geometrica, 1613. City Library Modena, MS A1844.
- Coignet, Michiel. Beschreibung des Passers Fabricii Mordenti von Salermo. . . aus dem Italienischen in Deutsch vertirt. Prag. Geschrieben zu Berlin, Anno 1616., 1616. Bibliothèque Nationale Paris, Allemand 159 (cote) Supplément français 3937⁴⁴.¹
- Coignet, Michiel. Plan of the Antwerp canals, 1618a. SAA Icon26/24bis.
- Coignet, Michiel. El uso de las doze diuisiones geometricas, 1618b. EHC B264708. Contains five treatises: De la composicion y uso de las dos Reglas pantometras; El uso del compas Proporcional; El uso de la Dioptra geometrica, y de la esquadra para d'Arteria; Sigue la platica para medir distancias por muchas maneras particulares; Sigue el uso del Quadrado geometrico Hamado tambien Escala geometrica.
- Coignet, Michiel. Circini Fabricii Mordenti Salermonensis descriptio, ex Germanico idimate in Latinum translata, anno 1624., 1624. with [Coignet \(1616\)](#).
- Coignet, Michiel. De Regulae Pantometrae fabrica & usu libri septem, after 1604. Bodleian Library Oxford, MS Canon Misc 243.
- Coignet, Michiel. Livre d'Arithmetique escrit l'an 1587 et apres reueu et emende par l'auteur M. Michiel Cognet Arithmeticien et Geometre tressingulier de la ville d'Anuers, ca. 1587. SAA IB2964.
- Coignet, Michiel. De Regula Pantometre fabrica & usu libri septem, ca. 1604. Bibliothèque Nationale Paris, J253.
- Coignet, Michiel. Michaelis Coigneti Antverpiani Duodecim diuisionum regulae pantometrae, per quas ope vulgari circini omnia mathematicorum problemata facili negotio resolvuntur, ca. 1610a. Národní knihovna (National Library) Prague, XII.A.12.
- Coignet, Michiel. Usus regulae pantometrae, ca. 1610b. Florence, MS Riccardiana 956.
- Coignet, Michiel. El Usso del Compas Proporcional compuesto par Miguel Connetto, ca. 1610c. Bibliotheca Nazionale Napels, MS.I.D.I.
- Coignet, Michiel. Usus duodecim diuisionem regulae pantometrae, ca. 1610d. Bibliotheca Vaticana, Ms Reginiensis Latinus 1307.
- Coignet, Michiel. Usus duodecim diuisionem regulae pantometrae, ca. 1610e. Florence, Bibliotheca Riccardiana MS 859.
- Coignet, Michiel. Uso del compasso di Fabricio Mordenti di salerno Mathematico del. ser. mo Principe Allessandro Farnese Duca di Parma composto per Michaleo Coignetto, s.d.a. Bibliotheca Nacional Madrid, MS 19.709/32.
- Coignet, Michiel. Neunspitziger Passer. Fabricii Mordenti von Salermo Mathematici des Herzogen Alexandrii Fernesi Herzogen zu Parma., s.d.b. University Library Wrocław Ms R461.
- Coignet, Michiel, and Mattheus van Herle. Fortifications near St-Michael's Abbey, s.d. SAA Icon 3/3b.
- Coignet, M. (ascribed). Fabrica y uso del pantometro, s.d. AFL 28.3. s.n. Manual for the use of Coignet type sectors, with notes by Joannes della Faille, ca. 1620. private collection.

¹See [Huet \(1894–1895, p. 69\)](#).

Unpublished Sources

- Anselmo, A.A. *Album amicorum*, 1594–1602. KBDH 71 J 57.
- de Burbure, L. *Archiefnota's*. SAA Pk2932–2934, s.d.
- de Groote, H.L.V. *Nagelaten papieren* (Fonds H.L.V. De Groote). SAA Pk3470–3496, s.d.
- Dilis, E. *Nota's goud en zilversmeden*. SAA Pk3211, s.d.
- Goris, J.A. *Nota's Schetz*. SAA Pk3449, s.d.
- Heyns, P. *Rekenboek 1576–1585*, 1576. MPM M394.
- Heyns, P. *Rekenboek 1580 1584, 1580*. MPM M240.
- Heyns, P. *Memorieboek*, 1583. MPM M73.
- le Poivre, P. *Collections of plans*, s.d. KB Hs 19611.
- Nouts, H. *Rekenschrift*, s.d. Nederlands Economisch Historisch Archief NO351.
- Proost, J. *Inventaire ou table alphabétique des noms de personnes contenus dans les registres aux gages et pensions des chambres des comptes*. Algemeen Rijksarchief, 1890.
- Roggeman, G. *Notaris Adolf van de Venne dl. 1, 1579–1605*. Stadsarchief Mechelen, s.d.a.
- Roggeman, G. *Notaris Adolf van de Venne dl. 2, 1606–1615*. Stadsarchief Mechelen, s.d.b.
- Rooses, M. *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool*. SAA Pk3409, 1879.
- Sacrobosco. *De Sphaera*, s.d. MPM M326.
- s.n. *Stedelijke archieven van Antwerpen, Weesmeesterskamer, Tafel der Registers van 1576–1658*. Stadsarchief Antwerpen, 1871.
- s.n. *Antwerpse poortersboeken 1533–1608*. Stadsarchief Antwerpen, 1977.
- s.n. *Koopmansleerboek (Merchant's manual)*, s.d.a. MPM M78.
- s.n. *Koopmansleerboek (Merchant's manual)*, s.d.b. MPM M318.
- s.n. *Wisselkoersen (Exchange rates)*, s.d.c. MPM M91.
- s.n. *Astrological treatise*, s.d.d. MPM M51.
- s.n. *Gebruiksaanwijzing sferisch astrolabium (Manual for the use of a spherical astrolabe)*, s.d.e. MPM M385.
- van den Branden, F.J. *Nota's alfabetisch*. SAA Pk3359, s.d.a.
- van den Branden, F.J. *Nota's betreffende Van Woelput, Jan Ympen*. . . SAA Pk3358, s.d.b.
- van den Branden, F.J. *Nota's i.v.m. schilders*. SAA Pk3571–3580, s.d.c.
- van Halle, P. *Arithmetice*, s.d. KBR Hs 3552.
- van Hemeldonck, G. *Kunstenaars 1500–1600, Ontledingen van archiefteksten*. SAA Pk3524, 1987.
- van Hemeldonck, G. *Repertorium der Belgische goud- en zilversmeden*. digital archive of Antwerp City Archives, 1998.
- van Roey, J. *Fiches in verband met de maandelijks quotisatie, Leeszaal*. Stadsarchief Antwerpen, s.d.
- Vivianus, J. *Album Amicorum*, 1571–. KBDH 74F19.
- Wentzel, M. *Instrucsyne op het Italiaens bouckhouden*, ca. 1588. Technische Universiteit Delft.
- Zael, D. [?]. *[Carte marine et instructions nautiques pour la navigation de Helgoland jusqu'au sud du Portugal]*, ca. 1550? EHC B 29166 [C2–544 C].

Published Sources

- Aguilonius, F. 1613. *Opticorum libri sex*. ex officina Plantiniana, apud viduam et filios Jo. Moreti. Antverpiæ [Antwerpen]: Plantin.
- Alberi, E. 1853. *Le Opere di Galileo Galilei*. Firenze: Societa Editrice Fiorentina.
- Andreas, V. 1643. *Bibliotheca Belgica*. Lovanii [Leuven]: Jacobis Zegeris.
- Arias Montanus, B. 1573. *Divinarum nuptiarum conventa et acta*. Antverpiae [Antwerpen]: Gillis Coppens van Diest.

- Baldini, U. (ed.). 1995. *Christoph Clavius e attività scientifica dei gesuiti nell'eta di Galileo*. Roma: Bulzoni Editore.
- Barlow, W. 1597. *The navigator's supply*. London: G. Bishop.
- Barrefelt, H. ca.1592. Bibelsche figuren [Franciscus I Raphelengius], [Leiden].
- Blaeu, W.J. 1631. *Zeespiegel, inhoudende een korte onderwijsinghe inde konst der zeevaart, en beschryvinghe der seen en kusten van de oostersche, noordsche, en westersche schipvaart*. Amsterdam: Willem Jansz Blaeuw.
- Blundiville, M. 1594. *His exercises, containing sixe treatises*. London: Iohan Windet.
- Borough, W. 1581. *Of the variation of the compas*. London: s.n.
- Bruslé de Montpleinchamp, J. 1693. *L'histoire de l'archiduc Albert*. Köln: Erven C. Egmond.
- Chuquet, N., and H. l'Huillier (ed.). 1979. *La Géométrie, Première géométrie algébrique en langue française (1484)*. Paris: VRIN.
- Clavius, C. 1608. *Algebra*. Rome: Bartollomeum Zannetum.
- Collado, L. 1606. *Practica manuale di Artegliería*. Milano: G. Bordonio.
- Copernicus, N., and S. Hawking (ed.). 2002. *On the revolutions of the heavenly spheres*. Philadelphia: Running Press.
- de Medina, P. 1580. *De zeevaart, oft: Conste van ter zee te varen*. Hantwerpen [Antwerpen]: Hendrick Hendricsen.
- Dodoens, R. 1548. *Cosmographica in astronomiam et geographiam isagoge*. Antverpiae [Antwerpen]: ex officina Joannis Loëi [Loe, van der, Jan].
- Eytzinger, M. 1583. *De Leone Belgico, ejusque topographica atque historica descriptione liber*. Coloniae Ubiorum [Köln]: Gerardus Campensis.
- Eytzinger, M. 1585. *De Leone Belgico, ejusque topographica atque historica descriptione liber*. Coloniae Ubiorum [Köln]: Gerardus Campensis.
- Foppens, J.F. 1739. *Bibliotheca Belgica, sive: Virorum in Belgio vita*. Bruxellis [Brussel]: P. Foppens.
- Frisius, G. 1533. *Libellus de locorum describendorum ratione, & de eorum distantii inveniendis nunquam ante hac viene*. Antverpiae [Antwerpen]: Birckman.
- Frisius, G. 1540. *Arithmeticae practicae methodus facilis*. Antverpiae [Antwerpen]: vaeneunt Gregorio Bontio [Gregorius de Bonte]; typis Aegidii Coppenii Diesthen. [Gillis I Coppens van Diest].
- Frisius, G. 1553. *De principiis astronomiae et cosmographiae, deque usu globi*. Antverpiae [Antwerpen]: ædibus Joannis Steelsii [Joannes Steelsius].
- Frisius, G. 1556. *De astrolabo catholico liber quo latissime patentis instrumenti multiplex usus explicatur, & quicquid uspiam rerum mathematicarum tradi possit continetur*. Antverpiae [Antwerpen]: aedib. Joan. Steelsii [Joannes Steelsius], MPM A 2429.
- Frisius, G., and P. Apianus. 1533. *Cosmographicus liber ... item ... libellus de locorum describendorum ratione, & de eorum distantii inveniendis*. Antverpiae [Antwerpen]: Vaeneunt ... per Arnoldum Birckman [Birckman, Arnold I]; Joan. Grapheus typis cudebat [Grapheus, Joannes].
- Frisius, G., and P. Apianus. 1574a. *Cosmographia*. Antverpiae [Antwerpen]: apud Greg. Bontiu[m] [Gregorius de Bonte].
- Frisius, G., and P. Apianus, 1574b. *Cosmographia*. Antverpiae [Antwerpen]: apud Christophorum Plantinum [Christoffel Plantijn].
- Galilei, G. 1968. *Le Opere di Galileo Galilei*, 20 vols. Florence: G. Barbera editore.
- Gallucci, G.P. 1597. *Della fabrica et uso di diversi stromenti di astronomia et cosmografia, ove si vede la somma della teorica et pratica di queste nobilissime scienze*. Venetia [Venezia]: appresso Ruberto Meietti.
- Antonius Gillis, M. 1564. *Hantboecxken leerende na der stoischer Philosophie wyse hoe elc in sinen roep gherustelyck leven sal*. Antwerpen: Gillis Coppens van Diest voor Jan van Waesberghe.
- Guicciardini, L. 1567. *Description de tout le País-Bas autrement dict la Germanie Inferieure, ou Basse-Allemaigne*. Anvers [Antwerpen]: W. Sylvius.

- Guicciardini, L. 1582. *La description de tous les Pais-Bas, autrement appellés la Germanie inférieure, ou Basse Allemagne*. Anvers [Antwerpen]: De l'imprimerie de Christophle Plantin.
- Guicciardini, L. 1979. *Antwerpen, Mechelen, Lier e.a. (vertaald door Kiliaan)*. Soethoudt, Deurne.
- Heyns, P. 1560. *Jaerdicht van tnieu stadthuys van Antwerpen*. Antwerpen: s.n.
- Heyns, P. 1561. *Tot profijte van die willen leeren*. Antwerpen: s.n.
- Heyns, P. 1568. *ABC, oft Exemplen om de kinderen bequamelick te leeren schryven*. Antwerpen: Christoffel Plantyn.
- Heyns, P. 1581. *Feest-dicht voor Gilis Hooffman*. Antwerpen: [C. Plantin].
- Heyns, P., and E. Ruijsendaal (eds.). 2006. *Cort onderwijs van de acht deelen der Fransoischer talen (1571 en 1605), volume 1 of Geschiedenis van het talenonderwijs in de Lage Landen*. Amsterdam: Stichting Neerlandistiek VU.
- Hondius, H. 1624. *Korte beschrijvinge, ende af-beeldinge van de generale regelen der fortificatie, de artillerie, munition, ende vivres, van de officieren der selver ende hare commissien, van de leger-aerde-wallen, de approachen met het tegenweer, ende van vyverwercken*. ex officina Henr. Hondii [Hendrik Hondius], Hagae-Comit. [’s-Gravenhage].
- Huet, G. 1894–1895. *Catalogue des manuscrits allemands de la Bibliothèque nationale*. Paris: Librairie Emile Bouillon.
- Kepler, J. 1938–. *Gesammelte Werke*, 20 vols. München: C.H. Beck’sche Verlagsbuchhandlung.
- Marolois, S. 1614–1615. *Opera mathematica, ou: OEuvres mathématiques traictans de geometrie, perspective, architecture, et fortification*. H. Hondius, Hagae-Comitis [’s-Gravenhage].
- Mennher, V. 1556. *Arithmétique seconde*. Anvers [Antwerpen]: par Jan Loë [Jan van der Loe].
- Mennher, V. 1561. *Livre d’arithmétique, contenant plusieurs belles questions et demandes, propres et utiles à tous marchans*. Anvers [Antwerpen]: Gilles Copenius de Diest.
- Mennher, V. 1563. *L’arithmétique . . . contenant plusieurs belles questions iournellement occurrentes en traficque de marchandise*. Anvers [Antwerpen]: Gilles Copenius de Diest.
- Mennher, V. 1565. *Practique pour brievement apprendre a ciffre, & tenir livre de comptes*. Anvers [Antwerpen]: Aegidius Diest [Coppens van Diest, Gillis I].
- Mercator, G., and J. Hondius (ill). ca.1607. *Atlas minor*. Amsterodami [Amsterdam]: excusum in aedibus Judoci Hondii [Jodocus I Hondius]; apud Cornelium Nicolai [Cornelis Claeszoon]; apud Joannem Janssonium [Johannes I Janssonius].
- Mersenne, M. 1636–1637. *Harmonie universelle, contenant la théorie et la pratique de la musique*, vol. 2. Paris: S. Cramoisy.
- Metius, A. 1623. *Praxis nova geometrica per usum Circini et regulae proportionalis*. Franeker: [Franeker]: U. Balck.
- Metius, A. 1626. *Maet-constigh liniael ofte Proportionalen ry ende platten passer*. Franeker: U. Balck.
- Mordente, F. 1567. *Modo di trouare con l’astrolabio, ò quadrante, ò altro instromento, oltre gradi, inticri, i minuti et secondi, et ognaltra particella*. Venezia: Bodleian Library.
- Mordente, F., and G. Mordente. 1591. *La quadratura del cerchio: la scienza de’ residui/il compasso et riga di Fabritio et di Gasparo Mordente*. Anversa [Antwerpen]: Philippus Galle.
- Ortelius, A. 1612. *Theatrum Orbis Terrarum*. Antverpiae [Antwerpen]: Officina Plantiniana.
- Ortelius, A. 1968. *Album Amicorum. De Gulden Passer* 46: 12–99.
- Ortelius, A., and P. Heyns. 1579. *Le miroir du monde . . . premierement en rithme brabançonne, par M.P. Heyns; et maintenant tourné en prose françoise*. Anvers [Antwerpen]: de l’imprimerie de Christophle Plantin pour Philippe Galle.
- Ortelius, A., and P. Heyns. 1583. *Spieghel der werelt, ghestelt in ryme door M. Peeter Heyns . . . Met een cort verhael van t’ghene . . . van . . . Anjou hier . . . gheschiedt is*. Antwerpen: Christoffel Plantijn voor Philips Galle.
- Ortelius, A., and R.A. Skelton (eds.). 1968. *The theatre of the world*. Amsterdam: Theatrum orbis terrarum.
- Pisani, O. 1613. *Astrologia seu motus, et loca siderum*. Antverpiae [Antwerpen]: ex officina Roberti Bruneau.

- Portantius, J. 1577. *Beschrijvinghe der nieuwer cometen, met aenwijsinge ende vermaninge wat zy bedieden ende voortbrenghe sal*. Antwerpen: François van Ravelenghien [Raphelengius, Franciscus I] and Christoffel Plantijn.
- Puteanus, E. 1619. *De cometa anni M.DC.XVIII. novo mundi spectaculo, libri dvo. Paradoxologia*. Lovanii [Leuven]: apud Bernardinum Masium [Masius, Bernardinus I].
- Riccioli, G.B. 1651. *Almagestum novum astronomiam veterem novamque complectens*. Bononiae [Bologna]: Ex typographia haeredis Victorij Benatij.
- Schedel, H. 1493. *Liber cronicarum cum figuris et ymaginibus ab inicio mundi*. Nuremberge [Nürnberg]: Anthonius Koberger.
- Scribani, C. 1610. *Origines Antverpiensium*. Antverpiae [Antwerpen]: Plantin.
- Stevin, S. 1582. *Tafelen van interest, midtsgaders de constructie der selver*. Antwerpen: Christoffel Plantijn.
- Stevin, S. 1617. *Nieuwe maniere van sterctebou, door spilsluysen*. Rotterdam: Jan van Waesberghe [Waesberge, van, Jan II].
- Sweertius, F. 1628. *Athenea Belgica*. Antverpiae [Antwerpen]: G. a Tungris.
- Tacquet, A. 1707. *Opera mathematica*, 2nd ed. Antverpiæ[Antwerpen]: Henricus and Cornelius Verdussen.
- Ufano, D. 1614. *Artillerie*. Frankfurt: E. Emmel.
- van Ceulen, L. 1584. *Solutie ende Werckinghe op twee geometrische vraghen by Willem Goudaen Inde Jaren 1580 ende 83, binnen Haerlem aenden Kerckdeure ghestelt. Mitsgaders Propositie van twee andere Geometrische vraghen tsamen door Ludolph van Colen gheboren in Hildesheim*. Amsterdam: Cornelis Claesz.
- van Mander, C., A.F. Mirande, and G.S. Overdiep (eds.). 1943. *Het Schilder-Boek: het leven der doorluchtige Nederlandsche en Hoogduitsche schilders, naar de tweede druk 1618*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- van Mander, K. 1969. *Het schilder-boeck (facsimile van de eerste uitgave, Haarlem 1604)*. Utrecht: Davaco Publishers.
- Van Roomen (Romanus), A. 1593. *Ideae Mathematica pars prima*. Antwerpen: J. van Keerberghen.
- vanden Dijcke, M. 1591/92. *Soo behoort men te doen. Den Reghel van gevvin ende verlies vander vvaere*. Antwerpen: s.n.
- vanden Dijcke, M. 1600. *Instrvctie om de Vvijnroede ende Peghelstock te maken/daer mede men oock sonder Peghelstock terstont meten en weten can de grootte van alle Vaten ende Tonnen. [. . .] Nv int licht gebracht door Martin vanden Dijcke, Meester van Chijfferen, Rekenen, ende Boeckhoude, binnen de vermaerder Coopstadt van Antwerpen*. Antwerpen: A. de Ballo. MPM R37.4(22).
- vanden Hoecke, G. 1545. *In arithmetica: een sonderlinge excellent boeck, leerende veel schoone ende perfecte regulen der selver conste*. Thantwerpen [Antwerpen]: Symon Cock.
- Verhoeven, A. 1621. *Oprechte afbeeldinge van zijn excellencie den marquis Ambrosius Spinola*. Hantwerpen [Antwerpen]: A. Verhoeven.
- Verniers, J. 1592. *Almanach ende prognosticatie*. Thantwerpen [Antwerpen]: J. Trognesium.
- Wagenaer, L.J. 1584. *Teerste deel vande spieghel der zeevaerdt*. Leyden [Leiden]: Christoffel Plantijn.

Cited References

- Alden, D. 1996. *The making of an enterprise. The society of Jesus in Portugal, its Empire and beyond 1540–1750*. Stanford: Stanford University Press.
- Anderson, R.G.W. 1972. *The mariner's astrolabe*. Edinburgh: Royal Scottish Museum.

- Anon. 1863. *Antwerpsche parochiekerken, volume 2 of Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen*. Antwerpen: J.E. Buschman.
- Anon. 1864. De rekening van de Stad Antwerpen 1549–1550. *Antwerpsch Archievenblad* 1: 17–104.
- Anon. 1964. *Het beleg van Hulst*. Utrecht: Stichting Menno van Coehornn.
- Anon. 1985. *The Planispheric astrolabe*. Greenwich: National Maritime Museum.
- Arrighi, G. 1960. Benedetto Saminati e il manoscritto 2723 della Bibliotheca Governativa di Lucca. *Physis* 2: 325–329.
- Asaert, G. 2005. *Honderd huizen aan de Grote Markt van Antwerpen: vijf eeuwen bewoningsgeschiedenis*. Zwolle: Waanders.
- Baetens, R. 1976. *De nazomer van Antwerpens welvaart; de diaspora en het handelshuis De Grootte tijdens de eerste helft der zeventiende eeuw, volume 45 of Historische Uitgaven Pro Civitate*. Brussel: Gemeentekrediet van België.
- Baldini, U., and P.D. Napolitani (eds.). 1992. *Christoph Clavius Correspondenza. Edizione critica. V (1602–1605)*, vol. 5. Pisa: Dipartimento di Matematica.
- Barnard, F.P. 1981. *The casting counter and the counting board*. Castle Cary: Fox.
- Bennett, J.A. 1996. *The measurers. A Flemish image of mathematics in the sixteenth century*. Oxford: Museum of the History of Science.
- Bennett, J.A., and S. Johnston. 1996. *The geometry of war 1500–1750*. Oxford: Museum of the History of Science.
- Bertels, I., and P. Martens. 2006. Defunct defenses: Antwerp's sixteenth century defences. *Future Anterior* III(1): 44–53.
- Beterams, G. 1939. Een halve eeuw humanistisch onderwijs te Mechelen. De Groot-school van 1585 tot 1635. Ph.D. thesis, Katholieke Universiteit Leuven.
- Bloemendal, J. 2003. *Spiegel van het dagelijks leven? Latijnse school en Toneel in de noordelijke Nederlanden*. Hilversum: Verloren.
- Bockstaele, P. 1970. De visierroede. Bibliografische bijdrage tot de geschiedenis van een oud meetinstrument. In *Handelingen van het XLde Congres van de Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis in België*, ed. Anon, 526–537. Mechelen.
- Bockstaele, P. 1976. The correspondence of Adriaan van Roomen. *Lias* 3: 85–129 and 249–299.
- Bockstaele, P. 1985. Gielis van den Hoecke en zijn 'sonderlinghe boeck in dye edel conste Arithmetica'. *Academia Analecta, Klasse der Wetenschappen* 47: 1–29.
- Bockstaele, P. 1989. Astrologie te Leuven in de zeventiende eeuw. *De Zeventiende Eeuw* 5: 172–181.
- Bond, J.D. 1921. The development of trigonometric methods down to the close of the 15th century. *ISIS* 4: 295–323.
- Bornhöft, E. 1985. Urkundliche Belege zum Lübecker Weinhandel. In *Lübecker Weinhandel: Kultur- und Wirtschaftsgeschichtliche Studien, Kultur- und Wirtschaftsgeschichtliche Studien*, 29–40. Lübeck: Amt für Kultur.
- Bosmans, H. 1900. Le Traité des Sinus. *Annales de la Société Scientifique de Bruxelles* 25: 91–121.
- Bosmans, H. 1903. Documents inédits sur Grégoire de Saint-Vincent. *Annales de las Societé Scientifique* 27: 43–44.
- Bosmans, H. 1908. La 'Practique om te leeren cypheren' de Nicolas Petri de Deventer. *Annales de la Societé Scientifique de Bruxelles* 32: 272–301.
- Bosmans, H. 1909. Sur les papiers de l'astronome Wendelin aux archives générales du royaume à Bruxelles. *Annales de la Societé Scientifique de Bruxelles* 33: 74–92.
- Bosmans, H. 1928. Théodore Moretus de la Compagnie de Jésus, Mathématicien (1602–1667). D'après sa correspondance et ses manuscrits. *De Gulden Passer* 6: 57–163.
- Bostoen, K. (ed.). 1999. *Het album J. Rotarii: tekstuutgave van het werk van Johan Radermacher de Oude (1538–1617)*. Hilversum: Verloren.
- Boumans, R. 1952a. De getalsterkte van katholieken en protestanten te Antwerpen in 1585. *Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis* 6: 109–127.
- Boumans, R. 1952b. Was Abraham Ortelius katholiek of protestant. *Handelingen der Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 6: 109–127.

- Boumans, R. 1965. *Het Antwerpse stadsbestuur voor en tijdens de Franse overheersing*. Brugge: De Tempel.
- Bourland, C.R. 1951. *The Guild of St-Ambrose, or Schoolmaster's Guild of Antwerp 1529–1579*. Smith College Studies in History 36. Northampton: Smith College.
- Briels, J.G.C.A. 1971. Zuidnederlandse goud- en zilversmeden in Noord-Nederland omstreeks 1576–1625, Bijdrage tot de kennis van de Zuidnederlandse immigratie. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 54: 87–141.
- Briels, J.G.C.A. 1972a. Zuidnederlandse onderwijskrachten in Noord-Nederland 1570–1630. *Archief voor de Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland* 14: 89–169.
- Briels, J.G.C.A. 1972b. Biografische aantekeningen betreffende Zuidnederlandse onderwijskrachten in Noord-Nederland 1570–1630. *Archief voor de Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland* 14: 277–298.
- Briels, J.G.C.A. 1973. Biografische aantekeningen betreffende Zuidnederlandse onderwijskrachten in Noord-Nederland 1570–1630. *Archief voor de Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland* 15: 103–149 and 263–297.
- Briels, J.G.C.A. 1980. Zuidnederlandse immigranten en onderwijs in de Republiek omstreeks 1572–1630. *Spiegel Historiae* 15: 649–657.
- Brokken, A. 1994. *Sterren in beelden*. St-Niklaas: Stadsbestuur en vzw Mercator.
- Brouwers, L. 1972. *Brieven van Carolus Scribani*. Antwerpen: Vereniging Antwerpsche Bibliophielen.
- Brown, J. 1979. Guild organisation and the instrument making trade 1550–1830: The grocers. *Annals of Science* 36: 1–34.
- Brulez, W. 1959. *De firma della Faille en de internationale handel van Vlaamse firma's in de zestiende eeuw, volume 35 of Klasse der Letteren*. Brussel: Verhandelingen van de K.V.A.W.L.S.K. van België.
- Brulez, W. 1960. De diaspora der Antwerpse kooplui op het einde van de 16de eeuw. *Bijdragen tot de Geschiedenis der Nederlanden* 15: 279–306.
- Bryden, D.J. 1992. Evidence from advertising for mathematical instrument making in London 1556–1714. *Annals of Science* 49(4): 301–336.
- Burger, C.P. 1908. Oude Hollandse Zeevaartuitgaven, de oudste leeskaarten. *Tijdschrift voor Boeken Bibliothekwezen* 6: 245–261.
- Burger, D. 1964. *Galileo Galilei*. Zeist; De Haan.
- Cajori, F. 1993. *A history of mathematical notations*. New York: Dover.
- Camerotha, F. 2000. *Il Compasso di Fabrizio Mordente, volume 37 of Biblioteca di Nuncius*. Firenze: Leo S. Olschki.
- Carli, A., and A. Favaro. 1896. *Bibliografia Galileiana (1568–1895)*. Roma: Bencini.
- Cauillet, M.G. 1904. Une collection d'almanachs placards (1560–1786). *Bulletijn van den geschied- en Oudheidkundigen Kring van Kortrijk* 2: 39–95.
- Chaineux, M.C. 1981. *Culture de la vigne et commerce du vin dans la region de Liège au Moyen Age*. Liège-Leuven: CBHR-BCLG.
- Chapman, A. 1983. A study of the accuracy of scale graduations on a group of European astrolabes. *Annals of Science* 40: 473–488.
- Chomarat, M., and J.P. Laroche. 1989. *Bibliographie Nostradamus XVIe, XVIIe, XVIIIe siècles*. Baden-Baden Bouxwiller: V. KOerner.
- Clair, C. 1955. A secret of the laurel-tree unveiled: another “rekenboek” comes to light. *De gulden passer/Vereniging der Antwerpsche Bibliophielen* 33: 36–41.
- Couvreur, W. 1985. Galle en Hoefnagels stadsplattegronden en de Antwerpse verdedigingswerken van september 1577 tot februari 1581. In *Liber Amicorum L. Voet*, ed. F. de Nave, 519–545. Antwerpen: Vereniging Antwerpsche Bibliophielen.
- Craeybeckx, J. 1958. *Un grand commerce d'importation: les vins de France aux anciens Pays-Bas (XIIIe-XVIe siècle)*. Paris: S.E.V.P.E.N.
- Crone, E. 1953. Pedro de Medina, zijn leerboek der stuurmanskunst en zijn invloed op de cartografie in de lage landen. *Tijdschrift van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap* 70: 467–471.

- Crone, E. 1966. De vondst op Nova Zembla. *Bulletin van het Rijksmuseum* 14: 71–85.
- Dacos, N. 1995. Gillis Cognet. In *Fiamminghi a Roma*, 157–161. Brussel: Snoeck-Ducaju.
- Davids, C.A. 1986. *Zeewezen en wetenschap: de wetenschap en de ontwikkeling van de navigatietechniek in Nederland tussen 1585 en 1815*. Amsterdam: Bataafsche Leeuw.
- De Boungne, L. 1952. *Bibliographie van kan. dr. F. Prims*. Antwerpen: De Sikkel.
- de Groof, B. 1995. *Alexander Farnese and the origins of modern Belgium*. Leuven: University of Leuven.
- De Grootte, H.L.V. 1960. 16de eeuwse Antwerpse boekhoudkundigen en cijfermeesters. *Scientiarum Historia* 2: 161–172.
- De Grootte, H.L.V. 1961. 16de eeuwse Antwerpse boekhoudkundigen en cijfermeesters. *Scientiarum Historia* 3: 142–156.
- De Grootte, H.L.V. 1967. De 16de eeuwse Antwerpse schoolmeesters. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 19: 179–318.
- De Grootte, H.L.V. 1968a. Een handschrift over rekenkunde van Michiel Coignet. hoe berekende de Brusselse rekenkamer een annuïteit in 1538?. *Scientiarum Historia* 10: 199–207.
- De Grootte, H.L.V. 1968b. De 16de eeuwse Antwerpse schoolmeesters. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 20: 5–52.
- De Grootte, H.L.V. 1968c. Michiel Coignet. In *Nationaal Biografisch Woordenboek* 3, 184–191. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België.
- De Grootte, H.L.V. 1970a. Nog een zestiende-eeuws rekenboekje teruggevonden: de ‘Cent Questions ingenieuses’ van Michiel Coignet. *Scientiarum Historia* 12: 159–163.
- De Grootte, H.L.V. 1970b. Jan de Raeymaker. In *Nationaal Biografisch Woordenboek* 4, 723–726. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België.
- De Grootte, H.L.V. 1971. De 16de-eeuwse Nederlandse drukken over boekhouden en handelsrekenen hoofdzakelijk in betrekking met Antwerpen. *De Gulden Passer* 49: 6–28.
- de Jong, M.A.G. 2005. *Staat van oorlog (1585–1621)*. Hilversum: Verloren.
- de la Solla Price, D.J. 1955. An international checklist of astrolabes. *Archives Internationales d’Histoire des Sciences* 8: 243–263 and 363–383.
- de Lettenhove, K. 1909. *Albert et Isabelle (1595–1632)*. Brussel: Van Oest.
- de Maeyer, M. 1955. *Albrecht en Isabella en de schilderkunst: bijdrage tot de geschiedenis van de 17e-eeuwse schilderkunst in de Zuidelijke Nederlanden, volume 8 of Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België: Klasse der Schone Kunsten*. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België.
- De Planque, P.A. 1926. *Valcooch’s Regel der Duytsche Schoolmeesters. Bijdrage tot de kennis van het schoolwezen in de zestiende eeuw*. Groningen: P. Noordhoff.
- De Smet, A. 1975–1976. De plaats van Antwerpen in de geografische exploratie en de cartografie der zestiende eeuw. *Tijdschrift van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen* 86: 4–30.
- De Vries, J. 1984. *European urbanization 1500–1800*. London: Methuen & Co.
- Denucé, J. 1912–1913. *Oud-Nederlandsche Kaartmakers in betrekking met Plantijn*. Antwerpen: Maatschappij der Antwerpsche Bibliophielen.
- Denucé, J. 1927. *Museum Plantin Moretus, Catalogus der handschriften*. Antwerpen; Veritas.
- Denucé, J. 1937. *Afrika in de 16de eeuw en de handel van Antwerpen*. Antwerpen: De Sikkel.
- Denucé, J. 1941. *Koopmansleerboeken van de XVIde en XVIIde eeuwen in handschrift*.
- Denucé, J. s.d. *Italiaansche koopmansgeslachten te Antwerpen in de XVIde-XVIIde eeuw*. Mechele/Amsterdam: Het Kompas-De Spieghel.
- Denucé, J., and D. Gernez. 1936. *Het zeeboek: handschrift van de Stedelijke Boekerij te Antwerpen (Nr B.29166), volume 1 of Akademie der Marine van België*. Antwerpen: De Sikkel.
- Depuydt, J. 1998. De brede kring van vrienden en correspondenten rond Abraham Ortelius. In *Abraham Ortelius (1527–1598), cartograaf en humanist*, ed. P. Cockshaw and F. de Nave, 117–140. Turnhout: Brepols.
- Destombes, Marcel. 1969. Deux astrolabes nautiques inédits de J. et A. de Goes, Lisbonne, 1608, 1648. *Revista de Universidade de Coimbra* 24: 3–11.

- Devisscher, H. (ed.). 1995. *Fiamminghi a Roma 1508–1608*. Brussel: Snoeck-Ducaju.
- Deys, H.P. 1988. Oude vestingplattegronden van Groningen, Vlissingen en Groenlo in Spaans bezit. In *Jaarboek Stichting Menno van Coehoorn*, 15–26 Utrecht: Stichting Menno van Coehoorn.
- D'Hollander, R. 1993. *L'astrolabe*. Toulouse: Musée Paul Dupuy.
- Dhombres, J., and P. Radelet-de Grave. 2008. *Une mécanique donnée à voir: les thèses illustrées défendues à Louvain en juillet 1624 par Grégoire de Saint-Vincent S.J., volume 82 (N.S. 45) of De diversis artibus*. Turnhout: Brepols.
- Dibbets, G.R.W. 1983. Peeter Heyns' Cort Onderwys; Een schoolboek voor het onderwijs in de Franse taal uit de tweede helft van de zestiende eeuw. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 99: 85–107.
- Dibbets, G.R.W. 1994. Peeter Heyns: 'Een ghespraecksaeem man, van goede gheleertheydt'. *Berichten van het Peeter Heyns Genootschap* 1: 3–13.
- Dijksterhuis, E.J. 1970. *Simon Stevin: Science in the Netherlands around 1600*. Den Haag: Martinus Nijhoff.
- Drake, S. 1976. Galileo and the first mechanical computing device. *Scientific American* 234(4): 104–113.
- Drake, S. 1978a. *Galileo at work, his scientific biography*. Chicago/London: University of Chicago Press.
- Drake, S. 1978b. *Galileo Galilei: Operations of the geometric and military compass 1606*. Washington, DC: Dibner Librarian Smithsonian Institution Press.
- Duffy, C. 1996. *Siege warfare: The fortress in the early modern world 1494–1660*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Duque de Alba, don F. 1952. *Epistolaria del III Duque de Alba. Don Fernando Alvarez de Toledo*, 3 vols. Madrid: Diana.
- Duverger, E. 1980–1992. *Zeventiende-eeuwse Antwerpse kunstinventarissen*, vols. 1–6. Brussel: K.V.A.W.L.S.K. van België.
- Duvosquel, J. 2009. Le tarif du tonlieu et du winage de Comines établi en 1354 et son renouvellement en 1542. *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 175: 341–370.
- Elaut, L. 1960. Pieter Hasschaerts' syfilisboekje (1564): pleidooi voor een diakritische behandeling van de venerische ziekten. *Scientiarum Historia* 2: 173–181.
- Fabri, R. 1991. *De zeventiende eeuwse kunstkast, typologische en historische aspecten*. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België.
- Fabri, R. 1993. *De zeventiende eeuwse kunstkast, kunsthistorische aspecten*. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België.
- Favaro, A. 1895–1896. Amici e corrispondenti di Galileo Galilei: Ottavio Pisani. *Atti del reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere e Arti* 7: 411–440.
- Feeman, T.G. 2002. *Portraits of the Earth; a mathematician looks at maps*. Providence: American Mathematical Society.
- Folkerts, M. 1974. Die Entwicklung und Bedeutung der Visierkunst als Beispiel der praktischen Mathematik der frühen Neuzeit. *Humanismus und Technik* 18(1): 1–41.
- Folkerts, M. 1977. Regiomontanus als Mathematiker. *Centaurus* 21: 214–245.
- Folkerts, M. 1996. Johannes Regiomontanus – Algebraiker und Begründer der algebraischen Symbolik. In *Zur Wirkungsgeschichte der Brotordnung von Adam Ries, volume 18 of Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt, 19–28. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Folkerts, M. 2008. Die Fassmessung (Visierkunst) im späten Mittelalter und der frühen Neuzeit. In *Visier- und Rechenbücher der frühen Neuzeit, volume 19 of Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt, 1–36. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Fucikova, E. 1988a. Die Malerei am Hofe Rudolfs II. In *Prag um 1600 I*, 177–208. Freren: Luca Verlag.
- Fucikova, E. 1988b. Zur Konzeption der rudolfischen Sammlungen. In *Prag um 1600 II: Beiträge zur Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II*, 59–69. Freren: Luca Verlag.

- Gascon, R. 1971. *Grand commerce et vie urbaine au 16e siècle: Lyon et ses marchands (environs de 1520-environs de 1580)*, volume 22 of *Civilisations et sociétés*. Paris: Mouton.
- Gatti, H. 2000. The natural philosophy of Thomas Harriot. In *Thomas Harriot: An Elizabethan man of science*, 64–92. Aldershot: Ashgate.
- Gebhardt, R. (ed.). 2002. *Verfasser und Herausgeber mathematischer Texte der frühen Neuzeit*, volume 14 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Gebhardt, R. (ed.). 2005. *Arithmetische und algebraische Schriften der frühen Neuzeit*, volume 17 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Gebhardt, R. (ed.). 2008. *Visier- und Rechenbücher der frühen Neuzeit*, volume 19 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Gebhardt, R. (ed.). 2011. *Kaufmanns-Rechenbücher und mathematische Schriften der frühen Neuzeit*, volume 22 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg-Buchholz*. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Gebhardt, R., and H. Albrecht (eds.). 1996. Rechenmeister und Cossisten der frühen Neuzeit, *Freiberger Forschungshefte* 201, Freiberg.
- Genard, P. 1877a. Tijdorderlijke tafel der namen van personen te Antwerpen in de XVIde eeuw voor het “feit van religie” gerechterlijk vervolgd. *Antwerpsch Archievenblad* 14: 1–103.
- Genard, P. 1877b. *Naamlijst der gouverneurs van het kasteel van Antwerpen 1567–1794*. Antwerpen: De Backer.
- Genard, P. 1886. *Anvers à travers les âges*. Brussel: Bruylant.
- Gerlo, A. 1988. De onuitgegeven briefwisseling van Marnix van Sint-Aldegonde. Supplement III. *Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België: Klasse der Letteren* 50: 43–53.
- Gessner, S. 2011. The conception of a mathematical instrument and its distance from the material world. *Studium* 4: 210–227.
- Gielsens, A. 1933. Brieven en bescheiden van en over Willem van Oranje. *Antwerpsch Archievenblad* 38: 217–239.
- Gingerich, O., and R.S. Westman. 1988. *The Wittich connection: conflict and priority in late sixteenth-century cosmology*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Gingerich, O., and R.S. Westman. 1988. *The Wittich connection: conflict and priority in late sixteenth-century cosmology*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Goris, J.A. 1925. *Étude sur les colonies marchandes méridionales (Portugais, Espagnols, Italiens) à Anvers de 1488 à 1567*. Leuven: Uystpruyt.
- Graff, H.J. 1983. On literacy in the Renaissance: review and reflections. *History of Education* 12: 69–85.
- Guicciardini, L., and C. Kilianus. 1979. *Antwerpen, Mechelen, Lier e.a.* Deurne: Soethoudt.
- Gunther, R.T. 1976. *Astrolabes of the world*. London: The Holland Press.
- Hall, A.R. 1969. *Ballistics in the seventeenth century*. New York: J.&J. Harper.
- Haller, R. 2008. Zur Vita des Anton Neudörfer. In *Visier- und Rechenbücher der frühen Neuzeit*, volume 19 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt, 103–120. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Haller, R. Valentin Mennher, sein Leben und seine Werke. In *Kaufmanns-Rechenbücher und mathematische Schriften der frühen Neuzeit*, volume 22 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg-Buchholz*, ed. R. Gebhardt. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Haller, R. 2011. Valentin Mennher, sein Leben und seine Werke. In *Kaufmanns-Rechenbücher und mathematische Schriften der frühen Neuzeit*, ed. R. Gebhardt, volume 22 of *Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg-Buchholz*, Annaberg-Buchholz. Adam-Ries-Bund e.V. Halleux, R., and A.C. Bernès. La Cour savante d’Ernest de Bavière. *Archives Internationales d’Histoire des Sciences*, 5:3–29, 1995.
- Hamilton, A. 1981. *The family of love*. Cambridge: Clarke.
- Hamilton, A. 1987. The family of love in Antwerp. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 70: 6–23.

- Hawlicscek, K. 2005. Rechenmeister und Mathematiker im Spiegel der Ulmer Ratsprotokolle 1501–1651. In *Arithmetische und algebraische Schriften der frühen Neuzeit*, ed. R. Gebhardt, 213–224. Annaberg-Burhholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Heeffer, A. 2005. The rhetoric of problems in algebra textbooks from Pacioli to Euler. pdf, <http://logica.ugent.be/albrecht/thesis/AlgebraRhetoric.pdf>. Retrieved 27 Aug 2011.
- Heeffer, A. 2006a. Van precepten tot vergelijkingen: de conceptuele ontwikkeling van de symbolische algebra in de zestiende eeuw. Ph.D. thesis, Universiteit Gent.
- Heeffer, A. 2006b. The origin of the problems in Euler's Algebra. *Bulletin of the Belgian Mathematical Society – Simon Stevin* 5: 949–952.
- Heijting, W. 2007. Boeken en lectuur in het Behouden Huys. In *Profijtelijke boekskens: boekcultuur, geloof en gewin: historische studies*, 147–166. Hilversum: Verloren.
- Imhof, D. (ed.), 1994. Gerard Mercator en de geografie in de Zuidelijke Nederlanden, Antwerpen: Publikaties van het Museum Plantin Moretus en het Stedelijk Prentenkabinet 29.
- Imhof, D. (ed.). 1998. *Tentoonstellingscatalogus Abraham Ortelius*. Antwerpen: Publikaties van het Museum Plantin Moretus en het Stedelijk Prentenkabinet.
- Israel, J.I. 1989. Dutch primacy in world trade 1585–1740. Oxford: Clarendon Press.
- Israel, J.I. 1998. *The Dutch Republic*. Oxford history of early modern Europe. Oxford: Clarendon Press.
- Itard, J. 1976. Denis Henrion. In *Dictionary of scientific biography VI*, 271. Washington, DC: Dibner's.
- Jaeger, W. 1976. *Die Illustrationen von Peter Paul Rubens zum Lehrbuch der Optik des Franciscus Aguilonius, 1613*. Heidelberg: Brausdruck.
- Janssens, G. 1976. Het oordeel van tijdgenoten en historici over Alva's bestuur in de Nederlanden. *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 54: 474–488.
- Janssens, G. 1981. Brabant in het verweer: Absolute monarchie of staatsbewind van Alva tot Farnese, 1567–1578. Ph.D. thesis, Katholieke Universiteit Leuven.
- Janssens, G. 2009. Het “politiek testament” van de hertog van Alva. *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 175: 447–474.
- Johnston, S. 1994. Making mathematical practice; gentlemen, practitioners and artisans in Elizabethan England. Ph.D. thesis, University of Cambridge.
- Jonkers, A. 2008. The pursuit of magnetic shadows: The formal-empirical dipole field of early-modern geomagnetism. *Centaurus* 50: 254–289.
- Jorink, E. 1994. Hemelse tekenen. Nederlandse opvattingen over de komeet van 1618. *Gewina* 17(2): 68–82.
- Kaunzner, W. 2005. Ein Weg zu den Rechenmeister im fränkischen Raum. In *Arithmetische und algebraische Schriften der frühen Neuzeit, volume 17 of Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt, 171–198. Annaberg-Burhholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Kennerley, A., and P. Seymour. 2000. Aids to the teaching of nautical astronomy and its history from 1600. *Pædagogica Historica* 36: 151–175.
- Keuning, J. 1950. Cornelis Anthonisz. *Imago Mundi* 7: 51–65.
- Keuning, J. 1956. The Van Langren family. *Imago Mundi* 13: 101–109.
- Kinget, J. 1989. De familie Kinget in Antwerpen. *De Cygnet* 1: 25–26.
- Kline, M. 1972. *Mathematical thought from ancient to modern times*. New York: Oxford University Press.
- Koeman, C. 1994. *Gewestkaarten van de Nederlanden door Jacob van Deventer, 1536–1545: met een picturale weergave van alle kerken en kloosters*. Alphen aan den Rijn: Canaletto.
- Koeman, C., and J.C. Visser. 1992–. *De stadplattegronden van Jacob van Deventer*. Landsmeer: Robas BV.
- Kool, M. 1999. *Die conste vanden getale*. Uitgeverij Verloren, Hilversum.
- Kronenberg, M.E. 1928. Een onbekende almanack van Dodonaeus (1540). *Het Boek* 17: 191–194.
- Kubler, G. 1964. Francesco Pacciotto, architect. In *Essays in the memory of Karl Lehman*, 176–189. New York: Institute of Fine Arts, New York University.
- Lach, D.F. 1977. *Asia in the making of Europe: Volume II, a century of wonder*. Chicago: University of Chicago Press.

- Lamb, U. 1972. *A navigator's universe: The 'Libro de Cosmographia' of 1538 by Pedro de Medina*. Chicago/London: University of Chicago Press.
- Lambour, R.C. 2004. 400 jaar volgens Bartjens: Meester Willem Bartjens (1569–1638) en de zijnen in Amsterdam en Zwolle, zijn schoonfamilie Stangerus in Amsterdam en Delft en de Delftse regent Andries van Stangerlant als erfflater. *De Nederlandsche Leeuw* 121: 76–112.
- Laurent, R. 1986. *De havens aan de kust en aan het Zwin*. Brussel: Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën.
- Lebègue, R. 1943. *Les correspondants de Peiresc dans les anciens Pays-Bas*. Brussel: Lebègue.
- Lefrancq, J. 2008. Hémisphère nautique. In *Séminaire de Tournai; Histoire-Bâtiments-Collections*, ed. Monique Maillard-Luybaert, 126–127.
- Leibowitz, G. 1933. Die Visierkunst im Mittelalter. Ph.D. thesis, Universität zu Heidelberg.
- Leitão, H. 2007. Maritime discoveries and the discovery of science: Pedro Nunes and early modern science. In *Mas allá de la leyenda negra: España y la revolución científica; Beyond the black legend: Spain and the scientific revolution*, ed. V. Navarro Brotóns and W. Eamon, 89–104, Valencia. Universitat de València.
- Lesger, C. 2001. *Handel in Amsterdam ten tijde van de Opstand*. Hilversum: Verloren.
- Lloyd, T.H. 1982. *Alien merchants in England in the high middle ages*. Sussex: Harvester.
- Lombaerde, P. 2009. *Antwerpen versterkt: de Spaanse omwalling vanaf haar bouw in 1542 tot haar afbraak in 1870*. Brussel: UPA.
- Maclean, I. 1990. Philosophical books in European markets 1570–1630: The case of Ramus. In *New perspectives on Renaissance thought: Essays in the history of science, education and philosophy*, ed. J. Henry and S. Hutton, 253–263. London: Duckworth.
- Maor, E. 1998. *Trigonometric delights*. Princeton: Princeton University Press.
- Marinus, M.J. 1989. *Laevinus Torrentius als tweede bisschop van Antwerpen (1587–1595)*. Brussel: K.A.W.L.S.K.
- Marnef, G. 1992. Repressie en censuur in het Antwerps boekbedrijf 1567–1576. *De Zeventiende Eeuw* 8: 221–231.
- Marnef, G. 1994. *Prosopografie van protestanten en rebellen te Antwerpen vervolgd 1550–1577*. Antwerp: UA treatise.
- Marnef, G. 1996a. *Antwerp in the age of reformation: Underground protestantism in a commercial metropolis*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Marnef, G. 1996b. *Antwerpen in de tijd van de Reformatie: ondergronds protestantisme in een handelsmetropool 1550–1577*. Antwerpen: Kritak.
- Marnef, G. s.d. De boedelbeschrijving van W. Sylvius. unpublished ca. 1994.
- Martens, P. 2009. Militaire architectuur en vestingoorlog tijdens het regentschap van Maria van Hongarije (1531–1555). De ontwikkeling van de gebastioneerde versterkingbouw. Ph.D. thesis, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Masure, T. 1986. De stadsfinanciën van Antwerpen 1531–1571. een poging tot reconstructie. Master's thesis, Rijksuniversiteit Gent.
- Meeus, H. 1988–1989. Zacharias Heyns, een leerjongen van Jan Moretus. *De Gulden Passer* 67: 599–611.
- Meeus, H. 2000. Peeter Heyns, a “French Schoolmaster”. In *Grammaire et enseignement du français 1500–1700*, 301–316. Leuven: Peeters.
- Meeus, H. 2003. Peeter Heyns’ “Le miroir des vefves” meer dan schooltoneel?. In *Mémoire en temps advenir*, 115–134. Leuven: Peeters.
- Meeus, H. 2009. De Spieghel der werelt als spiegel van Peter Heyns. In *Ortelius' Spieghel der Werelt*. Antwerpen: Vereniging van Antwerpse Bibliofielen.
- Meskens, A. 1992. Michiel Coignet's nautical instruction. *The Mariner's Mirror* 78: 257–276.
- Meskens, A. 1993a. Zestiende-eeuwse wiskundige sprokkelingen vnl. uit het Antwerps stadsarchief. *Scientiarum Historia* 19: 23–28.
- Meskens, A. 1993b. Een zestiende-eeuws Antwerps reekenschrift. *Nieuw Tijdschrift van de Vrije Universiteit Brussel* 6: 109–114.
- Meskens, A. 1994a. Winegauging in late sixteenth and early seventeenth Century Antwerp. *Historia Mathematica* 21: 121–147.

- Meskens, A. 1994b. *Wiskunde tussen Renaissance en Barok, aspecten van wiskunde-beoefening te Antwerpen 1550–1620, volume 41–43 of Publikaties van de Stadsbibliotheek*. Antwerpen: Stadsbibliotheek Antwerpen.
- Meskens, A. 1994c. Zeevaartkunde ten tijde van Mercator: enkele aspecten *Gerard Mercator en de geografie in de Zuidelijke Nederlanden*, 42–50. Museum Plantin Moretus en Stedelijk Prentenkabinet.
- Meskens, A. 1995. De prijs van de wetenschap: enkele prijzen van wiskundige en andere wetenschappelijke boeken in Plantijnse archivalia. *De Gulden passer* 73: 83–106.
- Meskens, A. 1996a. Mathematics Education in late sixteenth Century Antwerp. *Annals of Science* 53: 137–155.
- Meskens, A. 1996b. Peter Heyns. In *Nationaal Biografisch Woordenboek 15*, 338–342. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België.
- Meskens, A. 1996c. Enkele biografische gegevens over Gillis i Coignet alias Gillis met de Vlek. *Oud Holland* 110: 142–145.
- Meskens, A. 1997a. Michiel Coignet's contribution to the development of the sector. *Annals of Science* 54: 143–160.
- Meskens, A. 1997b. De doos van Pandora. een kaart van Michiel Coignet. *Gewina* 20: 32–34.
- Meskens, A. 1997c. The Jesuit Mathematics School in Antwerp in the early seventeenth Century. *The Seventeenth Century* 12: 11–22.
- Meskens, A. 1998a. *Familia universalis: Coignet*. Antwerpen: Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.
- Meskens, A. 1998b. De wereld op het platte vlak: wiskundige cartografie ten tijde van Abraham Ortelius. In *Abraham Ortelius*, 71–82. Turnhout: Brepols.
- Meskens, A. 1998–1999. Liaisons dangereuses: Peter Heyns en Abraham Ortelius. *De Gulden Passer* 76–77: 96–108.
- Meskens, A. 1999. The Portrait of Jan-Karel della Faille by Anthony Van Dijck. *Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Jaarboek* 39: 124–137.
- Meskens, A. 2001. Een familie herenigd met haar instrument. *Scientiarum Historia* 27(1): 73–82.
- Meskens, A. 2002. Some new biographical data about Michiel Coignet. *Nuncius* 17: 447–454.
- Meskens, A. 2005a. *Joannes della Faille s.j.* Brussel/Rome: Belgisch Historisch Instituut te Rome.
- Meskens, A. 2005b. Abdijen en een stukje vergeten wiskundegeschiedenis. In *Abdijbibliotheken, verleden, heden, toekomst*, 123–133. Antwerpen: Vereniging van Antwerpse Bibliofoelen.
- Meskens, A., G. Bonte, J. De Groot, M. De Jonghe, and D.A. King. 1999. Wine gauging at Damme: The evidence of a late medieval manuscript. *Histoire et mesure* 14: 51–77.
- Meurer, P.H. 1991. *Fontes cartographici Orteliani: das "Theatrum orbis terrarum" von Abraham Ortelius und seine Kartenquellen*. Weinheim: VCH, Acta Humaniora.
- Michel, H. 1947. *Traité de l'Astrolabe*. Paris: Gauthier-Villars.
- Müller, J. 1959. Les ingénieurs dans les Pays-Bas espagnols (1500–1715). *Revue Internationale d'Histoire Militaire* 33: 467–478.
- Mosley, A. 2007. *Bearing the heavens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mörzer-Bruyns, W.F.J. 1984. Leeskaarten en paskaarten uit de Nederlanden. In *Lucas Jansz. Waghenaer van Enckhuysen*, 11–20. Enkhuizen: Vrienden van het Zuiderzeemuseum.
- Mörzer-Bruyns, W.F.J. 1994. *The cross staff. History and development of a navigational instrument*. Amsterdam: VNHSM.
- Nauwelaerts, M.A. 1978. Drukkers en schoolboeken te Antwerpen tot 1600. *Varia Historica Brabantia* 6–7: 273–300.
- North, J.D. 1974. The astrolabe. *Scientific American* 230(1): 96–106.
- Page, W. 1893. *Letters of Denization and acts of Naturalisation for Aliens in England 1509–1603*. Lymington: The Huguenot Society.
- Parker, G. 1972. *The army of Flanders and the Spanish road*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parker, G. 1980. An educational revolution? The growth of literacy and schooling in modern Europe. *Tijdschrift voor Geschiedenis* 93: 210–220.
- Parker, G. 1990. *Spain and the Netherlands. Ten Studies*. Glasgow: Fontana Press.

- Parker, G. 2004. *The army of Flanders and the Spanish road*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pauly, M. 1994. *Luxemburg im späten Mittelalter 2: Weinhandel und Weinconsum*. Luxembourg: CLUDEM.
- Penneman, T., and A. van der Gucht. 1994. *Mercator en zijn boeken*. St-Niklaas: Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas.
- Pinchart, A. 1860. *Archives des Arts, Sciences et Lettres*, 2 vols. Gent: Hebbelynck.
- Poffé, E. 1895. De gilde van de Antwerpsche schoolmeesters van bij haar ontstaan tot haar afschaffing. Antwerpen: Kennes.
- Pogo, A. 1935. Gemma Frisius, his method of determining longitude. *ISIS* 22: 469–485.
- Portet, P. 1993–1994. Le Systeme métrologique de Paris au Moyen Age. *Cahiers de métrologie* 11–12: 463–488.
- Prims, F. 1929. Het huis van Peter Heyns in de Muntstraat. *Antwerpiensia* 3: 129–136.
- Prims, F. 1931. Letterkundigen, geleerden en kunstenaars. Verslagen en Mededeelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, maart: 171–221.
- Prims, F. 1932. Gillis Hooftman. *De zondagsvriend* 21: 521.
- Prims, F. 1933. De Herentalsche Vaart. *Antwerpiensia* 6: 405–406.
- Prims, F. 1938. Het altaar van de kolveniers. *Antwerpiensia* 12: 302–308.
- Prims, F. 1941. De scholen onder de regiemmen van den religionsvrede en het Calvinisme. *Antwerpiensia* 15: 263–272.
- Prims, F. 1948a. Michiel Coignet. *Antwerpiensia* 19: 103–114.
- Prims, F. 1948. Michiel Coignet. *Antwerpiensia* 19: 103–114.
- Prims, F. 1951a. De scholen te Antwerpen onder de religionsvrede 1578–1581. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 3: 212–226.
- Puraye, J. 1968. Abraham Ortelius, Album amicorum: notes et traduction. *De gulden passer/Vereeniging der Antwerpsche Bibliophielen* 46: 1–99.
- Put, E. 1990. *De Cleijne Scholen. Het volksonderwijs in het hertogdom Brabant tussen katholieke Reformatie en Verlichting (eind 16de eeuw-1795)*. Leuven: Universitaire Pers.
- Rasquin, V.A. 1997a. Atribuido a M. Coignet y F. Arsenius: teodolito simple. In *Instrumentos científicos del siglo XVI, La corte Española y la escuela de Lovaina*, ed. J. Van Damme and K. van Cleempoel, 228–229. Madrid: Fundacion Carlos de Amberes.
- Rasquin, V.A. 1986–1988. Les règles à calcul anciennes et leur utilisation en navigation: les compas de proportion, les règles de Gunther. *Mededelingen van de Marine Academie* 28: 53–87.
- Rasquin, V.A. 1996. *Dictionnaire des constructeurs belges d'instruments scientifiques*. Bruxelles: Comité Nationale de Logique, d'Histoire et de Philosophie des Sciences.
- Reich, U. 2005. Über hundert Auflagen: das Arithmetikbuch des Gemma Frisius (1508–1555). In *Arithmetische unde algebraische Schriften der frühen Neuzeit, volume 17 of Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Rekers, B. 1972. *Benito Arias Montano*. London: Warburg Institute.
- Renard, A. 1921. *La tonnelerie à la portée de tous*. Paris: E. Malfère.
- Rochhaus, P. 1996. Adam Ries und die Annaberger Rechenmeister zwischen 1500 und 1604, in *Rechenmeister und Cossisten der frühen Neuzeit*, ed. Gebhardt, R., and H. Albrecht (eds.), Freiburger Forschungshefte 201, Freiberg.
- Roegiers, J., and B. vander Hertem (eds.). 1994. *Eenheid op papier*. Leuven: Davidsfonds.
- Rombouts, P., and T. van Lerijs. 1874. *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint-Lucasgilde*. Antwerpen: F. Baggerman.
- Rome, A. 1927. L'astrolabe et le météoroscope. *Annales de la Société Scientifique de Bruxelles, Mémoires* 47: 77–102.
- Roosens, B.H. 2005. Habsburgse defensiepolitiek en vestingbouw in de Nederlanden (1520–1560). Ph.D. thesis, Leiden University.
- Rooses, M., and J. Denucé. 1968. *Correspondance de Christophe Plantin*, 10 vols. Nendeln: Klaus Reprint.

- Rose, P.L. 1968. The origins of the proportional compass from Mordente to Galileo. *Physis* 10: 53–69.
- Röttel, K. 1996. Der Beitrag des Peter Apian zur Mathematik, Astronomie, Geographie und Physik. In *Rechenmeister und Cossisten der frühen Neuzeit, volume 201 of Freiburger Forschungshefte*, ed. R. Gebhardt and H. Albrecht, 19–28. Freiberg: Technische Universität Bergakademie.
- Rouzet, A. 1975. *Dictionnaire des imprimeurs, libraires et éditeurs belges de XVe et XVIe siècle*. Den Haag: Nieuwkoop-De Graaf.
- Rüdiger, B. 2005. Gedruckte Rechenbücher im Besitz von Leipziger Einwohnern bis 1600. In *Arithmetische und algebraische Schriften der frühen Neuzeit*, ed. R. Gebhardt, 421–434. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Sabbe, M. s.d. *Peeter Heyns en de Nimfen uit den Lauwerboom*. Antwerpen/Den Haag: De Coker-Nijhoff.
- Schlugleit, D. 1936. Alphabetische naamlijst op de Goud- en Zilversmeden te Antwerpen voor 1600. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 27: 6–69.
- Schlugleit, D. 1969. De Antwerpse goud-en zilversmeden in het corporatief stelsel (1332–1798). Wetteren: Bracke.
- Schneider, I. 1970. Der Proporzionalzirkel, ein universelles Analogrecheninstrument der Vergangenheit.
- Schneider, I. 2002. Ausbildung und fachliche Kontrolle der deutschen Rechenmeister vor dem Hintergrund ihrer Herkunft und ihres sozialen Status. In *Verfasser und Herausgeber mathematischer Texte der frühen Neuzeit, volume 14 of Schriften des Adam-Ries-Bundes Annaberg Buchholz*, ed. R. Gebhardt, 103–112. Annaberg-Buchholz: Adam-Ries-Bund e.V.
- Schoffer, I., H. van der Wee, and J.A. Bornewasser. 1988. *De Lage Landen 1500–1780*. Amsterdam: Agon.
- Schofield, C.J. 1961. *Tychonic and semi-Tychonic world systems*. New York: Arno Press.
- Schoups, I., and A. Wiggers (eds.). 1998. *Philips van Marnix van Sint Aldegonde*. Antwerpen: Pandora.
- Schröder, E. Ulrich Wagner, Autor des ersten gedruckten deutschsprachigen kaufmännischen Rechenbuches von 1483, 29–36.
- Serrure, C.P. 1859–1860. *Vaderlandsch Museum III*. Gent: H. Hoste.
- Shen, Kangren et al. (Trans.). 1999. *The nine chapters on the mathematical art: Companion and commentary*. Oxford: Oxford University Press.
- Sillem, W. 1883. Zur Geschichte der Niederländer in Hamburg von ihrer Ankunft bis zum Anschluss des Niederländischen Contracts 1605. *Zeitschrift der hamburgische Geschichte* 7: 481–598.
- Sillem, W. 1893. Die wallonische Gemeinde in Stade. *Geschichtsblätter des Deutschen Hugenotten Vereins II* 6: 3–32.
- Simi, A., and L. Toti-Rigatelli. 1993. Some 14th and 15th Century Texts on Practical Geometry. In *Vestigia Mathematica*, ed. M. Folkerts and J.P. Hogendijk, 453–470. Amsterdam: RODOPI.
- Sitters, M.H. 2008. *Sybrandt Hansz Cardinael; rekenmeester en wiskundige*. Hilversum: Verloren.
- Smear, A.J.E.M. 1960a. *De zestiende-eeuwse Nederlandse rekenboeken*. Den Haag: Martinus-Nijhoff.
- Smear, A.J.E.M. 1960b. Bestaat er nog een exemplaar van de eerste uitgave van de arithmetica van Willem Raets?. *Scientiarum Historia* 2: 22–23.
- Smith, D.E. 1959. *A source book in mathematics*. New York: Dover Publ.
- s.n. 1863. *Antwerpsche parochiekerken, volume 2 of Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen*. Antwerpen: J.E. Buschman.
- s.n. 1864. De rekening van de stad antwerpen 1549–1550. *Antwerpsch Archievenblad* 1: 17–104.
- s.n. 1964. *Het beleg van Hulst*. Utrecht: Stichting Menno van Coehorn.
- s.n. 1985. *The Planispheric astrolabe*. National Maritime Museum: Greenwich.
- Sobel, D., and W.J.H. Andrewes. 1998. *The illustrated longitude*. New York: Walker & Co.
- Soen, V. 2007. *Geen pardon zonder paus!: Studie over de complementariteit van het koninklijk en pauselijk generaal pardon (1570–1574) en over inquisiteur-generaal Michael Baius (1560–1576)*. Brussel: KVAB.

- Soly, H. 1968. De brouwerijenonderneming van Gilbert van Schoonbeke (1552–1562). *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 46: 337–392 and 1166–1204.
- Soly, H. 1974. De schepenregisters als bron voor de conjunctuurgeschiedenis van Zuid- en Noordnederlandse steden in het Ancien Regime. een concreet voorbeeld: de Antwerpse immobiliënmarkt in de zestiende eeuw. *Tijdschrift voor Geschiedenis* 87: 521–544.
- Soly, H. 1976. De bouw van de Antwerpse citadel (1567–1571). Sociaaleconomische aspecten. *Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis* 21: 548–578.
- Soly, H. 1977. *Urbanisme en kapitalisme te Antwerpen in de 16de eeuw: de stedenbouwkundige en industriële ondernemingen van Gilbert van Schoonbeke*. Brussels: Gemeentekrediet van België.
- Sosson, J.P. 1990. Wijn en gemeentelijke inkomsten. In *Van Rank tot Drank*, ed. E. Van Driessche, 200–202.
- Stimson, A. 1988. *The mariner's astrolabe*. Utrecht: H&S Publishers.
- Struik, D.J. 1980. *Geschiedenis van de wiskunde*. Amsterdam: SUA.
- Struik, D.J. 1980. *Geschiedenis van de wiskunde*. Amsterdam: SUA.
- Subacchi, P. 1995. Italians in Antwerp in the second half of the 16th century. In *Minderheden in Westeuropese steden (16de-20ste eeuw)*, ed. H. Soly and A.K.L. Thijs, 73–90. Rome: Academia Belgica.
- Swart, K.W. 1984. Wat bewoog Willem van Oranje de strijd tegen de Spaanse overheersing aan te binden?. *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 99: 554–572.
- Swerdlow, H.M., and O. Neugebauer. 1984. *Mathematical astronomy in Copernicus' De Revolutionibus*. New York: Springer.
- Swiggers, P., and J. De Clercq. 1995. Franse grammatica en taalonderwijs in de “Lage Landen” in de zestiende en zeventiende eeuw. *Meesterwerk. Berichten van het Peeter Heyns Genootschap* 2: 25–35.
- ter Kuile, O. 1986. *Koper en Brons*. Amsterdam: Rijksmuseum.
- Terpstra, H. 1950. *Jacob van Neck, Amsterdams admiraal en regent*. Amsterdam: Van Kampen.
- Thijs, A.K.L. 1987. De Contrareformatie en het economisch transformatieproces te Antwerpen na 1585. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 70: 97–124.
- Thijs, G. 1980. *Rembert Dodoens, zijn leven, zijn tijd, zijn werken*. Delft: SPD Rijperman.
- Thomas, K. 1989. *De ondergang van de magische wereld. Godsdienst en magie in Engeland 1500–1700*. Amsterdam: Agon.
- Thomas, W. 2004a. Het beleg van Oostende. In *De val van het nieuwe Troje; Het beleg van Oostende, 1601–1604*, 81–100. Leuven: Davidsfonds.
- Thomas, W. (ed.). 2004b. *De val van het nieuwe Troje; Het beleg van Oostende, 1601–1604*. Leuven-Oostende: Davidsfonds.
- Thomas, W. 2004c. Het beleg van Oostende. In *De val van het nieuwe Troje; Het beleg van Oostende, 1601–1604*, ed. W. Thomas, 81–100. Leuven/Oostende: Davidsfonds.
- Thoren, V.E. 1990. *The lord of Uraniborg, a biography of Tycho Brahe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tropfke, J. 1980. *Geschichte der Elementarmathematik: Arithmetik und Algebra*, vol. I, 4th ed. Berlin/New York: W. De Gruyter.
- Turner, G.L'E. 1983. Mathematical instrument making in London in the sixteenth century. In *English map making 1500–1650*, ed. S. Tyacke, 93–106. London: British Library.
- Turner, G.L'E. 2006. A novel Italian-hour nocturnal by Michiel Coignet. *Annals of Science* 63(2): 215–219.
- Van Acker, J. 1982. Het memoriaalboek van Antonio II Anselmo. *Bijdragen tot de Geschiedenis* 65: 79–108.
- van Cauwenbergh, M. 1986. De Stadsfinanciën in Damme. Master's thesis, Rijksuniversiteit Gent, Gent.
- van Cleempoel, K. 1997a. Instrumentos científicos en el Escorial. In *Instrumentos científicos del siglo XVI, La corte Española y la escuela de Lovaina*, ed. J. Van Damme and K. van Cleempoel, 67–84. Madrid: Fundacion Carlos de Amberes.

- van Cleempoel, K. 1997b. La produccion de instrumentos científicos en Lovaina en el siglo XVI. In *Instrumentos científicos del siglo XVI, La corte Española y la escuela de Lovaina*, ed. J. Van Damme and K. van Cleempoel, 87–110. Madrid: Fundacion Carlos de Amberes.
- van Cleempoel, K. 2002. *A Catalogue Raisonné of Scientific instruments from the Louvain School, 1530 to 1600*. Turnhout: Brepols.
- van Cleemput, F. 1973–1975. Michiel Coignet, een Antwerps wis- en zeevaarkundige uit de zestiende eeuw. *Mededelingen Marine Academie* 23: 112–148.
- Van Damme, J., and K. van Cleempoel (eds.). 1997. *Instrumentos científicos del siglo XVI, La corte Española y la escuela de Lovaina*. Madrid: Fundacion Carlos de Amberes.
- van de Vijver, O. 1977. Lettres de Jean Charles della Faille s.j., cosmographe du roi à Madrid à M. Fl. van Langren, cosmographe du roi à Bruxelles. *Archivum Historicum Societatis Iesu* 46(91): 73–183.
- van de Vijver, O. 1980. L'école de mathématiques des Jésuites de la province flandor-belge au xviie siècle. *Archivum Historicum Societatis Iesu* 49(97): 265–271.
- van de Vijver, O. 1989. De wetenschappen. In *Antwerpen in de 17e eeuw*. Antwerpen: Genootschap voor Antwerpse Geschiedenis.
- Van de Vyver, O. 1975. *Jan Ciermans (Pascasio Cosmander) 1602–1648, wiskundige en vestingbouwer, volume 7 of Mededelingen uit het Seminarie voor geschiedenis van de wiskunde en de natuurwetenschappen aan de Katholieke Universiteit te Leuven*. Leuven: Departement wiskunde, Katholieke Universiteit Leuven.
- van de Weyer, D. 2011. *Opera Mathematica: La Géométrie, S. Marolois*. Master's thesis, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- van den Heuvel, C. 1991. 'Papiere Bolwercken'; *De introductie van de Italiaanse stede- en vestingbouw in de Nederlanden (1540–1609) en het gebruik van tekeningen*. Alphen aan den Rijn: Canaletto.
- van der Krogt, P. 1994. *Globi Neerlandici, the production of globes in the low countries*. Utrecht: HES.
- van der Stock, J. 1993. *Antwerpen, verhaal van een metropool*. Antwerpen: Snoeck Ducaju & zoon.
- van der Wee, H. 1987. Opkomst van een wereldstad: handel en nijverheid te Antwerpen van de veertiende tot de achttiende eeuw. *Academia Analecta* 49(2): 3–18.
- van Durme, M. 1959. *Correspondance mercatorienne*. Antwerpen: DNB.
- van Egmond, W. 1976. The commercial revolution and the beginnings of Western mathematics in Renaissance Florence 1300–1500. Ph.D. thesis, Indiana University.
- van Eysinga, W.J.M. 1959. *De wording van het Twaalfjarig Bestand van 9 april 1609*. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmij.
- van Foreest, H.A. (ed.). 1980–1981. *De vierde schipvaart der Nederlanders naar Oost-Indië onder Jacob Wilkens en Jacob van Neck (1599–1604), volume 81–82 of Werken uitgegeven door de Linschoten-Vereeniging*. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- van Hemeldonck, G. 1998. Repertorium der Belgische goud- en zilvermeden. unpublished.
- van Looy, H. 1979. Chronologie en analyse van de mathematische handschriften van Gregorius a Sancto Vincentio. Ph.D. thesis, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- van Looy, H. 1980. Chronologie et analyse des manuscrits mathématiques de Grégoire de Saint Vincent (1584–1667). *Archivum Historicum Societatis Iesu* 49: 279–303.
- van Looy, H. 1984. A chronology and historical analysis of the mathematical manuscripts of Gregorius a Sancto Vincentio (1584–1667). *Historia Mathematica* 11: 57–75.
- van Nouhuys, T. 1998a. *The age of two-faced Janus: The comets of 1577 and 1618 and the decline of the Aristotelean world view in the Netherlands*. Leiden: Brill.
- van Nouhuys, T. 1998b. Copernicus als randverschijnsel: de kometen van 1577 en 1618 en het wereldbeeld in de Nederlanden. *Scientiarum Historia* 24: 17–38.
- van Ortrof, F. ca. 1910. *L'école cartographique belge au XVIe siècle*. Louvain: s.n.
- van Ortrof, F. 1914. *L'oeuvre cartographique de Gérard et de Corneille de Jode*. Gent: E. Van Goethem.

- van Ortrov, F. 1920. *Bio-bibliographie de Gemma Frisius et ses neveux les Arsenius*. Brussel: Lametrin.
- van Roey, J. 1963. De sociale structuur en de godsdienstige gezindheid van de Antwerpse bevolking op de vooravond van de Reconciliatie met Farnese (17 augustus 1585). Ph.D. thesis, Rijksuniversiteit Gent, Gent.
- van Roey, J. 1968. De correlatie tussen het sociale beroepsmilieu en de godsdienstkeuze te Antwerpen op het einde der XVIde eeuw. In *Bronnen voor de religieuze geschiedenis van België (Middeleeuwen en Moderne Tijden)*. Leuven: s.n.
- van Roey, J. 1985. De “zuivering” van de Antwerpse gewapende gilden na de val van de stad (17-8-1585). *Taxandria* 7: 199–206.
- van Roosbroeck, J. 1968. *Emigranten, Nederlandse vluchtelingen in Duitsland*. Leuven: Davidsfonds.
- van Valkenburg, C.C. 1988. Quignet-Coignet. *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie* 32: 71–90.
- Vande Winkel, G. 2008. Leven en werk van cartograaf Jacob van Deventer. *Het Land van Aalst* 60: 225–242.
- Vanden Broecke, S. 2000. The use of visual media in Renaissance cosmography: The Cosmography of Peter Apian and Gemma Frisius. *Paedagogica Historica* 36: 131–150.
- Vandommele, J.J.M. 2011. *Als in een spiegel. Vrede, kennis en gemeenschap op het Antwerpse Landjuweel 1561*. Hilversum: Verloren.
- Verlinden, C. 1987. De Nederlandse vertaling van het ‘Arte de Navegar’ van Pedro de Medina en de nautische ‘Onderwijsinghe’ van Michiel Coignet (Antwerpen, 1580). *Collectanea Maritima* 3: 5–20.
- Vermeir, R. 2001. *In staat van oorlog; Filips IV en de Zuidelijke Nederlanden 1629–1648*. Maastricht: Shaker.
- Vermeir, R. 2011. De (Zuid-)Nederlandse aristocratie en de vorming van een transnationale elite in de Spaans-Habsburgse samengestelde staat. In *Werken aan de stad*, 291–310. Brussels: VUBPress.
- Voet, L. 1980–1983. *The Plantin Press (1555–1589). A Bibliography of the Works printed by Christopher Plantin at Antwerp and Leiden*. Amsterdam: Van Hove.
- Voet, L. 1989. Christoffel Plantijn (ca. 1520–1589), drukker van het humanisme. In *Christoffel Plantijn en de exacte wetenschappen in zijn tijd*, ed. E. Cockx-Indestege and F. De Nave, 33–43, Brussel: Gemeentekrediet van België.
- Waller-Zeper, C.M. 1937. *De oudste inresttafels in Italië, Frankrijk en Nederland met een herdruk van Stevins ‘tafelen van interest’*. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmij.
- Ward, F.A.B. 1981. European scientific instruments in the Department of Medieval and later antiquities of the British Museum. London: British Museum Publications.
- Waterbolk, E.H. 1974. The ‘Reception’ of Copernicus’s teachings by Gemma Frisius (1508–1555). *Lias* 1: 225–242.
- Waters, D.W. 1978. The art of navigation in England in Elizabethan and early Stuart times.
- Wauwermans, H. 1894. *Les fortifications d’Anvers au XVIème siècle*. Antwerpen: De Backer.
- Webb, H.J. 1945. The mathematical and military works of Thomas Digges, with an account of his Life. *Modern Language Quarterly* 6: 389–400.
- Wegg, J. 1979. *The decline of Antwerp under Philip of Spain*. Westport: Hyperion Press.
- Westra, F. 1992. Nederlandse ingenieurs en de fortificatiewerken in het eerste tijdperk van de Tachtigjarige oorlog, 1573–1604. Uitg. Vis, Alphen aan den Rijn.
- Wijnroks, E.H. 2003. *Handel tussen Rusland en de Nederlanden 1560–1640*. Hilversum: Verloren.
- Woltjer, J.J. 1994. *Tussen vrijheidsstrijd en burgeroorlog*. Amsterdam/Leuven: Balans-Kritak.
- Yeomans, D.K. 1991. *Comets, a chronological history of observation; science, myth and folklore*. New York: Wiley.
- Zeller, O. 1883. *Les Récensements lyonnais de 1597 et 1636, démographie historique*. Lyon: Presses universitaires de Lyon.
- Zemon-Davis, N. 1960. Sixteenth century French arithmetics on the business life. *Journal of the History of Ideas* 21: 18–48.

- Ziggelaar, A. 1983. *François de Aguilon s.j. (1567–1617). Scientist and Architect, volume 44 of Bibliotheca Instituti Historici s.i.* Roma: Institutum Historicum s.i.
- Ziggelaar, A. 1995. Jesuit astronomy north of the Alps. four unpublished jesuit letters 1611–1620. In *Christoph Clavius e attività scientifica dei gesuiti nell'eta di Galileo*, ed. U. Baldini, 101–132. Roma: Bulzoni Editore.
- Zinner, E. 1956. *Deutsche und Niederländische astronomische Instrumente des 11. bis 18. Jahrhundert.* München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- Zinner, E. 1968. *Leben und Wirke des Joh. Müller von Königsberg genannt Regiomontanus.* Osnabrück: Otto Zeller.

Index

A

Aachen, 13, 204
Affaitadi, Jan-Karel, 79
Africa, 139, 144, 251
Africa, 139
Alba, don Fernando Duke of, 2–4, 7, 26, 94, 117, 201, 203
almanac, 179–182
Alphen-aan-de-Rijn, 182
Alphonsine tables, 188, 189
Alphonso of Castille, King, 189
Amsterdam, 5, 8, 12, 16, 28, 29, 31, 54–56, 64, 81, 92, 114, 134, 139–141, 144, 159, 204, 212–214
Anckels, Martin, 208
Andriessen, Abraham, 202–204
Anselmo, Antonio, 56, 191
Anthonis Hendriksdr., Brigitta, 11, 14
Anthonisz., Cornelis, 141
Onderwijsinghe vander zee, 141
Apianus, Petrus, 142, 144, 156, 157, 161, 164
Cosmographicus Liber, 161
Apollonius of Perga, 20
Archdukes, 4, 19, 21, 22, 113, 168, 177, 184, 205
 Albert, 4, 18, 127, 206, 212
 Isabella, 4, 20, 21
Archimedes, 95
Arias Montanus, Benito, 30, 31, 101, 116, 117
Arnhemuiden, 213
Arnerio, Paul, 194
Arras, 9
Arsenius, Ambrosius, 168
Arsenius, Ferdinand, 21, 115, 117, 168, 175, 211
Arsenius, Gualterus, 114–117, 211
Arsenius, Regnerus, 114, 116

astrologer, 179, 181, 182
astrology, 179, 180, 182, 196
astronomy, 182, 188, 190, 196
Austria, 98
Azores, 156, 157
 Corvo, 156

B

Bürgi, Jost, 137
Bailleul, Carel, 44, 216, 217
ballistics, 199, 200
Baltens, Peter, 204
Baltic, 83, 98, 144, 205
Barbary Coast, 102
Barcelona, 92
Barentz, Willem, 145, 159
Barlow, William, 155
Barrefelt, Hendrik, 33, 34
Barricat, E., 92
Bartjens, Johannes, 56
Bartjens, Willem, 56
Beck, Jasper, 213
Beckit, Robert, 122
ben Saïd, Isaac, 189
Bervoets, Reinier, 39
Besançon, 177
Bessarion, Cardinal Basileios, 153
Besson, Jacques, 137
Bilbao, 196
Blaeu, Willem, 160, 161
Blanco, Hercule, 127
Blommaert, Carel, 220
Blommaert, Melchior, 18, 220
Blundiville, Thomas, 160
 Exercises, 160
Boekhorst, Jan, 45

- Boelman, Herman, 46, 47
 Bollaert, Roeland, 161
 Bombelli, Rafael, 73
L'algebra, 73
 Bonn, 98
 Boon, Jacob, 26
 Borough, William, 155
 Borrekens jr., Jan, 47
 Borrekens, Jan, 40, 216, 217
 Bosch, Adriaan, 202
 Boudaen, Michiel, 21
 Bourne, William, 150
 Boyer, Jan, 117
 Brabant, 1, 4, 8, 40, 162
 Brahe, Tycho, 114, 179, 190–192
 Bremen, 28
 Bruegel, Pieter I, viii
 Brueghel the Younger, Jan, 129, 131
 Bruges, 3, 20, 57, 97, 145
 Brunswick, 204
 Brussels, 26, 97, 114, 127
 Buoni di Pelzuolli, Donati, 201
- C**
- Cabot, Sebastian, 145
 Calais, 204
 Cambrai, 201
 Cape Verde Islands, 157
 Cardano, Gerolamo, 71, 91
 Charles V, Emperor, 1, 59, 197
 China, 136, 137
 Chuquet, Nicolas, 98
 Ciermans s.j., Jan, 136, 137
 Claesz., Cornelis, 16, 95, 139, 159
 Clavius s.j., Christopher, 19, 37, 61, 137, 192
 Cloot, Bartholomeus, 78, 94, 213
 Codex Vigilanus, 61
 Coels, Robert, 46
 Coignet, *see* Coignet
 Coignet, Antonius, 21
 Coignet, Brigitta, 11
 Coignet, Frederik, 20
 Coignet, Gillis, 9, 11, 12, 14, 115, 134, 211
 Coignet, Gillis I, 11–14, 17, 53, 54, 204
 Coignet, Gillis II, 20, 21
 Coignet, Jacob, 9–11
 Coignet, Jacob II, 9, 11, 12, 17
 Coignet, Jacob III, 11, 204
 Coignet, Josijne, 9, 11
 Coignet, Julianus, 22
 Coignet, Katlijne, 9
 Coignet, Margriet, 9
 Coignet, Maria, 21, 22
- Coignet, Michiel, 9–11, 14–22, 33, 35, 38–41, 43–47, 49, 52–54, 56, 58–61, 65, 77–83, 85, 86, 88–91, 93–95, 101–104, 106–109, 111, 115–117, 119, 120, 122–137, 139, 140, 144, 146–152, 154–160, 165, 166, 168, 169, 171, 174–176, 180, 182, 184, 188–196, 199, 201, 205, 206, 208–212, 216, 217, 220, 221
Arithmetica, 16, 60
Cent Questions, 16, 59, 188
Epitome theatri orbis terrarum, 20, 168
Graetboeckxen, 188
Instruction nouvelle, 16, 139, 146, 154, 158
Livre d'Arithmétique, 16, 59
Livre d'Arithmétique, 71
Livre d'Arithmétique (1587), 61
Nieuwe Onderwijsinghe, 16, 139, 144, 146, 188
Speculum, 168
Theatrum Orbis Terrarum (1609), 20, 168
Theoricus Planetarum, 189, 192
Vande Wisselroede, 60
- Coignet, Michiel II, 22, 23
 Coignet, Michiel III, 22
 Collado, Luis, 200, 201
 Cologne, 26, 52, 93, 94, 97, 213
 comet, 194, 195
 1572, 192
 1577, 192
 1600, 192
 1618, 195
- Commandino, Federico, 119
 Cools, Jacques, 52
 Copernicus, Nicolas, 59, 90, 185, 189, 190, 192
De Revolutionibus, 185
 Coppens van Diest, Gillis, 33, 60, 167
 Cornelis, Soetkin, 42, 215
 Cornelisz., Cornelis, 12
 Cortès, Martin, 144, 156
 Counter-Reformation, 8, 113, 192
 Cremona, Gerard of, 90
 Cuypers, Sebastiaan, 47
- D**
- d'Aguilon s.j., Franciscus, 37, 172, 212
 Damme, 22, 97
 Danzig, 26, 156, 204
 Dasse, Burgomaster, 210
 Dayala, Philips, 54
 De Borgia, don Iñigo, 210
 de Bruyne, François, 213

De Cock, Peter, 102, 103, 220, 221
 De Cordes, Aert, 46, 47, 51, 216, 218
 De Cordes, Hercules, 46, 47, 51, 52, 218
 De Coster, Jacob, 135
 De Coster, Wouter, 82, 93, 216, 218
 De Craeyer, Jaspar, 44
 De Cruyninghe, Monsr., 126
 De Jode, Cornelis, 161
 Speculum, 168
 De la Feuer, Maria, 46
 De Marchi, Francesco, 201
 De Mexia, Augustin, 201
 De Moy, Hendrik, 168
 De Pape, Jan, 28
 de Peiresc, Nicolas-Claude Fabri, 196
 De Rademaker, Jan, 15, 16, 46, 52, 53, 56, 218
 De Rademaker, Jan, 216
 De Raeymaker, Lennart, 47, 215
 De Vos, J.B., 62
 De Vos, Jacques, 213
 De Vos, Marten, 204
 Del Monte, Guidobaldo, 122, 125, 134, 137
 Delft, 40, 145, 146, 181, 213, 214
 della Faille s.j., Joannes, 37, 135, 136
 Den Bosch, 201, 213
 Den Briel, 3, 214
 Dendermonde, 203
 Dennsten, Adrian, 93
 Dens, Adriaan, 33, 93, 218
 Dens, Clara, 33
 Dens, Hendrik, 34, 93, 213, 218
 Descartes, René, 74
 Descrolières, Adrian, 114
 Devaulx, Jacques, 148
 Digges, Thomas, 206
 Dodoens, Rembert, 179, 182, 185
 Domodossola, 177
 Don Juan of Austria, 3
 Dordrecht, 102, 214
 Drake, Francis, 145
 Dunkirk, 4

E
 Eighty Years' War, 207
 Elizabeth I, 6
 Elvas, 137
 Emden, 196
 England, 4, 6, 20, 46, 93, 97, 98, 113, 160, 213
 Ernest of Bavaria, Prince-Bishop of Liège, 135
 Euclid, 61, 65, 126
 Eustachio, Bartolomeo, 119
 Everaert, Merten, 139, 145, 146

F
 Farnese, Alexander, Duke of Parma, 3, 4, 7, 126, 134, 201, 202
 Fibonacci, 61
 Liber Abaci, 61
 Flameng, Guillaem, 21, 22
 Flanders, 1, 8, 40, 41, 98, 129
 Florence, 12, 40, 41, 153, 155
 Flory, François
 Les Practiques de Chiffre, 93
 Flushing, 3, 214
 Forlani, P., 127
 Fort Isabella, 209
 Fort Liefkenshoek, 208
 Fort Lillo, 208
 Fort Vlaams Hoofd, 208, 209
 François I, King of France, 197
 France, 41, 98
 Frankenthal, 213
 Frankfurt, 28, 52, 55, 56, 85, 113, 204, 213
 Franquin, Thomas, 123
 Frans, Peter, 115, 202, 203
 Frisia, 163
 Frisius, Gemma, 58, 62, 67, 89, 91, 92, 113–117, 142, 144, 150, 155, 161, 162, 164, 185, 192, 211
 Arithmetica, 63
 Cosmographia, 161
 Libellus de locorum, 162
 Froimont, Libert, 192
 Fugger, 6
 Fyens, Thomas, 192

G
 Galilei, Galileo, 33, 94, 95, 114, 118, 122, 127, 130, 131, 134, 135, 137, 190, 194–196, 199, 200, 211
 Le Operazione di compasso geometrico, 122
 Galle, Philip, viii, 27, 126, 167
 Galle, Theodore, 172
 Galucci, Paolo, 137
 Gelderland, 114
 Gellibrand, Henry, 158
 Gelre, 163
 Gemini, Thomas, 113
 Gerhardt, Fridericus, 71
 Germany, 6, 14, 26, 41, 52, 59, 70, 71, 88, 91, 98, 177, 204, 205
 Ghent, 3, 97, 201
 Ghetaldi, Marino, 20
 Gillis, Antonius, 33
 Gillis, Arnout, 26, 39, 55

Girard, Albert, 130
 Girona, 92
 Gloriosi, Camillo, 134
 Godardus, Jan, 50
 Gompaeerst, Gadevaert, 77
 Goossens, Passchier, 213
 Goossens, Peter, 38, 216, 218
 Gosselin, Guillaume, 93
 Gouda, 43, 213
 Goudaen, Willem, 95
 Gramaye, Cornelis I, 103
 Gramaye, Gerard, 47, 62, 139
 Gramaye, Isabelle, 42, 103, 215
 Grassi s.j., Horatio, 195
 Gresham, Thomas, 140
 Groenlo, 22
 Grote Markt, 16, 19, 48
 Guicciardini, Lodovico, 36
 Guild of St Ambrose, 14–16, 25, 35–37, 45,
 52–55, 60, 61, 217
 Guild of St Luke, 11, 12, 16, 17, 33, 44, 54, 60,
 167, 180, 202, 204
 Gunter, Edmund, 60

H

Haarlem, 2, 40, 56, 95, 213, 214
 Hamburg, 12, 204, 213
 Hamels, Govaert, 60
 Harriot, Thomas, 20
 Harrison, John, 142
 Hasschaert of Armentières, Pieter, 182
 Hay s.j., John, 19, 61, 194
 Hayen, Albert, 160
 Hellemans, Maiken, 15
 Hendriksen, Hendrik, 14, 16, 60, 139, 146
 Henrion, Denis, 59, 93
 Collection, 59
 Deux cens questions, 59
 Henry II, King of France, 6, 146
 Herentals, 203, 209
 Hesius, Arnout, 43, 213, 218
 Hesius, Jan, 47
 Heyns, Anna, 25
 Heyns, Catharina, 25, 27
 Heyns, Jacques, 25, 47
 Heyns, Jakob, 25
 Heyns, Magdalena, 25
 Heyns, Peter, 25–31, 33–35, 39–41, 43, 44, 46,
 47, 49, 52, 54–56, 58, 61, 62, 65, 82,
 93, 139, 167, 168, 213, 217–219
 ABC, oft Exemplen, 29
 Cort onderwijs, 31
 Epitome theatri, 167

III Dialogues pueriles, 31
 Instruction de la lecture francaise, 29
 Le Miroir du Monde, 167
 plays, 31
 Spiegel der Werelt, 167
 Spiegel der werelt, 27, 167
 Theatre oft Toonneel des Aerdtbodems, 27
 Tot profyte, 29
 Heyns, Susanna, 25, 34
 Heyns, Zacharias, 25, 27, 28, 31, 34, 55, 56,
 214
 Hogenberg, Frans, 168
 Holland, 1, 3, 4, 40, 56, 78, 163
 Hood, Thomas, 122
 Hoofman, Gillis, 31, 139, 140, 146, 150, 167,
 191
 Hooftman, Johanna, 191
 Hospitallers of St John, 97
 Hulst, 205, 206
 Hume, James, 74
 Huybrechts sr., Niklaas, 116
 Huygens, Christian, 199
 Huyssens, Jacob, 43, 45, 61

I

Iconoclastic Revolt, 2, 26, 38, 55, 201
 Inquisition, 1, 2, 123, 203
 instruments
 armillary sphere, 185
 astrolabe, 15, 21, 115–117, 148, 171,
 183–186, 191, 192
 carpenter's square, 111
 cross-staff, 141, 145, 148, 149
 Frisius's, 150, 152
 dioptra, 117
 gauging rod, 98
 change rod, 60, 107
 cubic, 109
 quadratic, 106, 109
 gnomon, 111
 Holland circle, 164
 magnetic compass, 21, 117, 141, 145, 166
 mariner's astrolabe, 145, 148–150, 183
 meteoroscope, 151, 152
 nautical chronometer, 142
 nautical hemisphere, 148, 151, 154
 nocturnal, 148, 150
 proportional compass, 118, 120
 quadrant, 141
 reduction compass, 119–121, 123, 126,
 129, 134
 ring dial, 21, 117

sector, 21, 111, 117, 118, 120, 122, 125,
127, 129, 131, 134, 135, 174, 212
shadow square, 185
sundial, 115, 117, 192
surveyor's circle, 131, 164, 166
Italy, 12, 71, 98, 153, 168, 170, 177, 197, 201

J

Jacob, Simon, 85, 91
Japan, 168
Jābir ibn Aflah, Abū Mohammed, 90
John of Austria the Younger, 135
Joos, Hans, 20
Jung, Johann, 41
Jupiter, 190

K

Kempton, 14
Kepler, Johannes, 112, 114, 179, 190, 194,
196, 211
Dioptrice, 190
Messekunst, 112
Stereometria, 112
Keppens, Peter, 55
Keuls, Robert, 12
kolveniersgilde, 18
kolverniersgilde, 17

L

Lübeck, 47, 97
Landshut, 161
Lausanne, 177
Leiden, 55, 145, 214
Leipzig, 92
Lemmens, Hans, 49
Liège, 97, 98
Lier, 209
Lille, 9, 46
Lipsius, Justus, 145
Lixhe, 113
London, 113, 196
Louvain, 36, 37, 97, 113, 114, 117, 135, 139
Low Countries, 1–5, 25, 26, 32, 41, 59, 61, 91,
98, 108, 113, 114, 126, 129, 135,
139, 144, 156, 161, 163, 177, 197,
198, 211, 212
loxodrome, 141, 158, 159, 174, 211
Lucca, 20, 189, 196
Lyons, 36, 79, 92

M

Maastricht, 3, 60
Majorca, 102
Marcquis, Lazare, 204
Marinus, Magdalena, 20, 21
Marolois, Samuel, 130
La Géometrie, 130
Martini, Gillis, 28, 196
Maurier, Gabriel, 218
Mechlin, 4, 35, 36, 52, 97, 135
Medina del Campo, 117
Medina Sidonia, Duke of, 145
Medina, Pedro de, 139, 144–146, 159, 188,
189
Arte de Navegar, 16, 139, 145
De zeevaart, 146
Libro de Cosmographia, 145
Regimiento de navegación, 145
Mellema, Eduard, 67, 80, 91
Mennher, Valentin, 14, 16, 38, 45, 52, 58, 59,
67, 72, 73, 75, 77, 80–82, 84, 87–93,
104, 107
Arithmétique, 80, 93
Instruction D'Arithmétique, 92
Livre d'Arithmétique, 16, 59
Livre d'Arithmétique, 71, 92
Practique Briefue pour Cyfrer, 92
Practique des Triangles Sphériques, 87, 89
Practique pour Brieuement apprende, 92
Traité des triangles spheriques, 58
Mercator chart, 174, 175
Mercator, Gerard, 113, 114, 117, 155–157,
159–162, 175, 211
Mercury, 192
Mersenne, Marin, 201
Metius, Adriaan, 111
Michelangelo Buonarroti, 119, 120
Middelburg, 55, 81, 102, 213, 214
Milan, 177
Miraeus, Aubertus, 212
Mondragon, colonel, 205
Monroy, Jean, 201
Morchoven, Jan, 220
Mordente, Fabrizio, 119, 123, 125, 126, 130
La Quadratura del Cerchio, 126
Modo di trouare con l'Astrolabio, 127
Mordente, Gaspare, 126
Morel, Noel, 44, 216
Moretus s.j., Theodore, 37, 135, 175, 176
Moretus, Balthasar, 175, 176
Moretus, Jan, 168, 214
Munich, 126
Muytinckx, Jacques, 56

N

Naarden, 4
 Naples, 12, 113, 114
 Nete, 209
 Neudorfer, Anton, 93
neusis construction, 109
 Newton, Isaac, 199
 Nicholis, *see* Niclaes
 Niclaes, Hendrik, 32, 33
 Nicolaï, Nicolas, 146
 North Star, 142, 145, 149, 151
 Norway, 144
 Nostradamus, Michel, 182
 Novaya Zemlya, 145, 159
 Nuñez, Pedro, 141, 144
 numerals
 Hindu-Arab, 61, 62
 Roman, 61, 62
 Nuremberg, 99

O

Offermans, Kerstiaan, 29, 49, 54, 214
 Olivença, 137
 Orange, Prince of
 Maurice, 59, 208
 William, 1, 3, 28, 54, 139
 Ortelius, Abraham, 27, 33, 34, 54, 94, 161,
 167, 168, 176
 Epitome theatri orbis terrarum, 20, 168
 Theatrum Orbis Terrarum, 140
 Theatrum Orbis Terrarum, 20, 27, 60, 167,
 168
 Ostend, 4, 205–207

P

Pacciotti, Bernardino, 201
 Paccioto, Francesco, 201
 Pacioli, Luca
 Summa de arithmetica, 71
 Padua, 135
 Pappus, 152
 Paracelsus, 145
 Paris, 99
 Parma, *see* Farnese
 Parma, Margaret of, 2
 Pauwels, Jan, 94
 Peeters, Hans, 213
 Peetersen, Jan, 181
 Peletier, Jacques
 Algebra, 71
 Perrenot de Granvelle, Cardinal, 156

Petri, Nicolaas, 92, 95
 Practique om te leeren cijferen, 92
 Peurbach, Georg, 88, 153, 189
 Philip II, King, 1, 2, 4–6, 117, 197, 201
 Philip IV, King, 135, 137
 Philips of Marnix, Lord of St Aldegonde, 7,
 54, 139, 199
 Pigaiche, Jacques, 47, 215
 Piquer, Michel, 114
 Pisani, Giovanni Antonio, 114
 Pisani, Ottavio, 114, 190
 Astrologia, 114, 190
 Plancius, Petrus, 158
 Plantin, Christopher, 27–31, 33, 34, 55, 56, 60,
 79, 92, 100, 101, 116, 117, 126, 139,
 145, 167, 182, 185
 Plutarch, 145
 Portolan chart, 141
 Portugal, 136, 137
 Prague, 135, 175, 176, 196, 204
 Provence, 196
 Ptolemy, 152
 Puteanus, Erycius, 212
 Pythagoras' Theorem, 88, 106

Q

Quignet, *see* Coignet
 Quinet, *see* Coignet
 Quinget, Christoffel, 47
 Quinget, Henry, 28
 Quinget, Matthijs, 47

R

Rademaker, Jacob de, 53
 Raets, Willem, 16, 45, 60, 65, 67, 91, 104,
 106–108
 Arithmetica, 16, 60
 Vande Wisselroede, 60
 Ramus, 63
 Recorde, Robert
 Grounds of the Artes, 71
 Regiomontanus, 59, 71, 89, 90, 152, 153, 189
 Requesens, don Luis, 3
 Rheinhold, Erasmus, 189
 Rhineland, 94, 102
 Robbertsz. (le Canu), Robbert, 160
 Rocha, Antich, 92
 Romanus s.j., Adrianus, 117, 182, 192
 Rome, 12, 126, 195
 Roosen, Andries, 43
 Rotterdam, 40, 81, 213, 214
 Rubens, Peter Paul, 19, 172

Rudolf II, Emperor, 204
 Rudolf, Christoffel, 91
 Russia, 83, 139, 144, 150
 Rutter, 140

S

Salerno, 134
 Saminiati, Benedetto, 20
 Saminiati, Federico, 20, 117, 189, 190
 Savonne, Pierre, 38
 Scheldt, 3, 4, 7, 144, 203, 208–210
 Schetz, 6
 Schetz, Balthazar, 59, 147
 Schetz, Coenraet, 59
 Schetz, Erasmus, 59, 79
 Schetz, Gaspar, 59
 Schetz, Melchior, 59
 Schiller, Hans, 92
 Schreiber, Heinrich, 73
 Schylander, Cornelis, 182
 Scribani s.j., Carolus, 36, 212
 Serlio, Sebastiano
 Architectura, 64
 Seventeen Provinces, 1, 40, 41, 113, 162
 Seville, 102
 Shawe, John, 168
 Sicily, 12
 Simplon Pass, 177
 Simpson, Thomas, 93
 Six, Michiel, 54, 214, 217
 Smeyers, Hilde, 38
 Smits Gielisdr., Anna, 25, 55
 Smyters, Anthony, 51, 54, 81, 214, 219
 Solms, Count, 206
 Spain, 1, 137, 145
 Speckle, Daniel, 202
 Spinelli, Girolamo, 195
 Spinola, marquis Ambrogio, 21, 207, 208, 212
 St Vincent s.j., Gregory of, 37, 135–137, 158, 175, 195
 St-Omer, 146
 Stade, 28, 56, 213, 214
 Stafford, Ignace, 136, 137
 Stevens, Tobias, 56
 Stevin, Simon, 74, 78, 79, 158, 206, 211, 212
 Tables of Interest, 79
 Stifel, Michael, 41, 71, 73–75, 91
 Arithmetica Integra, 91
 Stockmans, Bernard, 214
 Strytberger, Karel, 44, 54, 219
 supernova, 192, 194
 Suys, Margriet, 45

Sweertius, Franciscus, 212
 Sylvius, Willem, 43, 116

T

Tacquet, André, 195
 Tapp, John, 93
 The path-vvay to knowledge, 93
 Tartaglia, 93, 199, 200
 Tournai, 3, 36
 Tremschen, Melchior, 22
 Trenchant, Jean, 79
 Triermann, Adolff, 46
 Tudor, Mary, 6
 Twelve Years' Truce, 4, 19, 20

U

Ufano, Diego, 200
 Ulm, 40, 42
 Ursa Major
 Dubhe, 151
 Merak, 151
 Ursa Minor
 Kochab, 151
 Ursus, Nicholas Reimarus, 192
 Utens, Simon, 12
 Utrecht, 40

V

Valcooch, 40, 63
 Valenciennes, 13, 201
 Valla, Giorgio, 91
 Van Aelst, Anna, 17
 Van Aelst, Melchior, 46, 53, 219
 Van Aelst, Peter, 99, 220
 Van Bemel, Gabriël, 220
 Van Bemel, Gabriel, 21, 102, 103
 Van Blinckvliet jr., Jeronimus, 47
 Van Breen, Peter, 11
 Van Ceulen, Ludolf, 81, 94, 95
 Solutie ende werckinghe, 95
 Van den Broecke, Anthony, 213
 Van der Biest, Margriet, 9
 Van der Loe, Jan, 92
 Van der Veken, Hans, 214
 Van Deventer, Jacob, 162, 163
 Van Dijck, sir Anthony, 136
 Van Doorne, Jaspas, 12
 Van Elselae, Melchior, 43, 46, 48
 Van Enghelen, Jan, 44
 Van Gershoven, Nicolaas, 19

- Van Halle, Peter, 80
 Van Heemskerck, Jacob, 155
 Van Herle, Matthias, 208
 Van Houthuys, Jacob, 26, 54
 Van Huesden, Robrecht, 56, 63, 214
 Rekenboeckxen, 62
 Van Keerberghen, Jan, 168
 Van Langren, Arnold-Florent, 113, 114, 175
 Van Langren, Jacob-Florent, 114
 Van Loenhout, François, 48
 Van Male, Anthonis, 45
 Van Mander, Carel, 12
 Van Meldert, Pieter, 47
 Van Molle, Dierick, 203
 Van Neck, Jacob, 155
 Van Nispen, Margaretha, 31, 140
 Van Parijs, Guillaem, 182
 Van Peenen, Hendrik, 20
 Van Rossum, Maarten, 201
 Van Sambeke, Felix, 81, 214, 220
 Van Schille, Hans, 202, 203
 Van Schoonbeke, Gilbert, 98
 Van Schoonhoven, François, 214
 Van Schooten, Willem, 28
 Van Vlierden, Balthazar, 54
 Van Waesberghe, Jan, 33, 92
 Van Warijck, Wybrand, 155
 Vanden Bossche, Hans, 38
 Vanden Bossche, Thomas, 38
 Vanden Broeck, Jan, 160
 Vanden Dycke, Maarten, 45, 58, 75, 77, 102,
 104, 216, 219
 Vanden Eynde, Maria, 15, 20, 38, 42, 217
 Vanden Hove, Jacob, 43
 Vandenhoecke, Gillis, 67, 73
 Een sonderlingh boeck, 73
 Vander Borch, Peter, 32
 Venice, 57, 127
 Venus, 192, 195
 Vercammen, Jacques, 214
 Verdonck, Christiaan, 21
 Verdun, 177
 Verdussen, Hieronimus, 60
 Verhoeven, Tristram, 17
 Verhulst, Hendrik, 50
 Verniers, Jan, 181
 Verryt, Jaspar, 17
 Viète, François, 20
 De numerosa potestatum, 20
 Vienna, 153, 196
 Vierschaar, 38, 44
 Vinck, Cornelis, 113
 Vitelleschi s.j., Muzio, 137
 Vivianus, Joannes, 13
 Vredeman de Vries, Hans, 202, 204, 205
 Vrients, Jan Baptist, 168, 169
 Vullevens, Isaac, 214
- W**
- Waghenaer, Lucas Jansz., 139, 161
 Spiegel der Zeevaerdt, 145
 Walcheren, 156
 Weddington, John
 The Practize of CIPHERING, 93
 Welser, 6
 Wendelin, Godefroy, 175, 196
 Wenslijns, Lambrecht, 14
 Wentsel, Marten, 81, 93
 't Fondament van Arithmetica, 81
 Werner, Johannes, 153
 White Sea, 144
 Whitwell, Charles, 122, 155
 Worms, 98
 Wright, Edward, 155, 159
- Z**
- Zaltbommel, 56, 214
 Zamorano, Rodrigo, 144, 145
 Zeeland, 40, 163
 Zeelst, Adriaan, 114
 Zieckmesser, Jan Eutel, 135
 Zugmesser, *see* Zieckmesser
 Zutphen, 4, 40
 Zwolle, 31